

en bris av frisk luft

SAMLING 1 VÅREN 2015

isolationen – natten – fukten – krisen – journal – fabriken

Omslagsbild: Henri Matisse, Ansikte (Claudie), 1949.

Kontakt: eric@avskapelse.se

stum gest

Jag vet inte längre vad ett liv är. Jag trodde jag visste, men inte längre. Det enda jag vet är att detta inte är ett. Jag har inte börjat leva än, jag vet inte hur. Jag vill lära mig att leva, men vet inte hur. Det enda jag vet är att detta liv inte kan fortsätta. Det måste sluta, sluta för att ett annat ska kunna ta vid. Ett annat liv, annat än detta, detta liv som måste sluta.

Jag ville dö, men kunde inte. Jag kunde inte dö, jag kunde inte göra någonting. Jag har

fortfarande inte lärt mig göra någonting.

Ingenting, verkligen ingenting. Jag var döende, försvinnande, men kunde inte dö. Också det döendet måste sluta.

Jag har misslyckats med allt. Jag lever inte och jag är inte död. Jag har inte lyckats ta plats och jag har inte lyckats försvinna. De andra vet var de har mig men märker mig aldrig, ser mig inte. Jag syns knappt där jag är, vid sidan om, undanskymd, där ingen lägger märke till mig, där ingen behöver se mig. Trots att jag lever och arbetar nära inpå andra människor är jag ensam. Jag har rymt till ensamheten, rymt bort från alla andra. Jag är en fläck i periferin, nästan omärkbar, men inte så osynlig som jag skulle vilja vara.

Om det finns något alls i min existens, så är det ångesten. Jag är tom, noll, när inte ångesten tar plats. Det är det enda, ångesten är det enda, det enda som tar plats. Det enda jag känner. Den kommer, kommer och stannar, fyller upp mig, och ger sig av. Den stannar ibland och vill inte släppa taget, stannar och tar makten, och ger sig av, när den vill, jag kan inte värja mig. Den

kommer och jag vet aldrig vad jag ska göra med den, vet inte hur jag ska försvara mig. Den stänger in mig och får mig att vilja fly. Den paralyserar mig, bryter ner mig, lämnar mig utmattad, stilla, utan något kvar, tom. Den förintar allting, rensar ut, lämnar inte ens ruiner. Jag vill se den som en gåva. Jag vill se den som en gåva för jag kan inte se den som något annat. En gåva som skänker en ny början, ett blankt blad. Men det är en början jag inte kan hantera, inte kan ta i min makt, en början jag är oförmögen att börja. Den skänker klarhet, det vet jag, men också ett straff. Ett straff framför allt. Ett straff för att jag har misslyckats.

Jag har inga minnen av när det började. Kanske har det alltid varit där, smygande, smygande tagit över, utan att lämna spår. Jag kanske alltid har varit tom. Jag kan titta på datumen och se att det har varit i över ett decennium, i minst ett decennium. Några har sagt till mig att då såg de det, då såg de att något lämnade mig, men jag minns inget, inget tidigare, inget förflutet. Den har nog alltid varit där, tomheten.

De kunde säga till mig: du var precis som alla

andra, med samma lekfullhet och nyfikenhet på livet, bara lite blyg inför nya människor och lite för fäst vid böckerna och för bekväm med ensamheten. De kunde säga: du var duktig och ordningsam och hade alla förutsättningar.

Vad hände? Jag kan inte minnas när besvikelserna kom, om de kom, kanske var de alltid där, var där från början och bara växte, växte smygande, kanske är det därför jag inte minns. De växte, växte smygande, och tröttade ut mig, innan jag förstod varför jag var för utmattad för att minnas.

Jag minns knappt något före ångesten. Minnet förintas av den. Jag minns nästan ingenting längre. Två minnesbilder har jag, jag vet inte längre om de är sanna: när jag springer på stranden vid havet och samlar snäckor; när jag cyklar på en grusväg genom skogen med M. en tidig sommarkväll. Var det ett liv? Är det minnen av ett liv? Ett liv, kanske, men för alltid förlorat. Ett liv, men inte ett annat, ett annat liv, dit jag längtar, det jag vill lära mig leva, det var inte det. Ångesten försvinner inte, hur mycket jag än önskar, och den kommer tillbaka. Igen och igen.

Den kommer tillbaka, lika mörk, lika instängd,
och jag misslyckas, misslyckas igen och igen.

Misslyckas att ta mig ur, ta mig bort härifrån.

Jag kan inte se någonting längre. Jag kan inte se
något som varit, jag kan inte se något komma.

Jag ser ingenting någonstans, allt står stilla, det
känns som att jag alltid har varit här.

Ångesten förintar minnet, minnet av ett liv,
ersätter det, med sig själv, med bilder av ångest,
inte minnen för jag kan inte placera dem, utan
bilder, bilder som svävar omkring mig, inte
släpper mig, tränger mig, så jag inte kan se något
annat. Bilden av korridoren där jag går ensam för
mig själv och ensam med andra. Ensam för att
jag är tyst, för att jag inte har något att säga och
för att jag inte vågar säga något. Bilden av
lägenheten där jag ligger ensam för att jag har
flytt undan, flytt undan från de andra, från
kraven på mig att vara som de andra, flytt undan
för att jag tror att jag kan fly undan mina
misslyckanden. Jag flyr för att jag känner mig
dum och efterlämnad och för att jag inte har
något att säga. Bilden av flykterna från ett ställe
till ett annat, flykter undan, men in i trängre rum,

mer instängd, misslyckad och tom och med ångesten, alltid ångesten, aldrig fri.

Jag flydde från en plats till en annan, flydde dit jag trodde det var annorlunda eller kunde bli annorlunda. Jag drömde om ett annat liv, inte vanligt liv som de andras, ett annorlunda liv, verkligen annorlunda. Jag drogs till de som stod utanför, som var annorlunda, som skapade sina egna regler. Men jag höll distansen, jag betraktade och vågade inte närma mig. Jag läste, läste vad de skrev, de annorlunda, de stora annorlunda, om deras liv, deras berättelser. Jag kunde vara med dem, en av dem men på distans, längtande, längtande efter deras liv, ett liv med dem. Ett liv som stängde ute dem från världen, världen som hade uteslutit dem. Den obryddheten, den likgiltigheten som utesluter dem från människornas värld men innesluter dem i deras liv, deras annorlunda liv. En dag skulle det inte längre finnas något av mig kvar, och då skulle längtan och drömmarna förinta människornas värld och skapa nytt liv, ett annorlunda liv. Jag längtade efter den obryddheten, den likgiltigheten. Jag var tvungen

att hålla min beundran och fascination till mig själv, för jag visste att jag skulle bli utstött om jag gjorde det känt, och de annorlunda skulle inte ta in mig i deras gemenskap, för jag var inte annorlunda. Så jag teg, gjorde mig omärkbar, så omärkbar jag kunde. Jag läste, jag tittade, i smyg, i hemlighet.

Själv mordet var inte heller något nytt för mig, jag tror den möjligheten alltid funnits där, varit närvarande, i en form eller en annan. Jag kan inte minnas när jag inte har haft nära till tankar om självmord. När jag tänker på självmord får jag en klump i halsen och har inte långt till tårar. Ändå känns det på något sätt rätt. Som det enda rätta i en misslyckad existens. Som det logiska steget. Det känns som en befrielse, det känns som en befrielse att kunna tänka på det, att ha möjligheten. Och jag tänker att det skulle innebära den sista och enda sanna bekräftelsen. Men så tänker jag att jag inte skulle få vara med om den, få uppleva den. Jag önskar att jag kunde skendö. Men är jag inte redan skendöd? Besvikelsen, min obetydlighet. Besvikelsen är det

enda bestående. Besvikelsen och misslyckandet.

Jag grät. Jag skrek. Jag skrek innan jag visste varför. Skrek av uppgivenhet, av utmattning. För att jag tvingades fly, för att jag tvingade mig själv att fly, för att jag förrådde mig själv, för att jag var svag. Jag önskade, i hemlighet (jag förstod det långt senare), hämnd. Jag skulle lämna den här världen, och jag skulle lämna kvar min ångest här, här hos de andra, de andra som skulle bli kvar med ångesten, de skulle lida för vad jag hade fått lida. Jag tänkte det, tänkte det oftare, oftare och starkare, och det kändes äkta, sant, rätt. Mitt liv, det tomma, livlösa liv, skulle lämna den här världen i en sista handling av vägran, vägran och hämnd. Vägran att acceptera det jag blivit tilldelad, hämnd på de, alla de andra, som inte såg. Men jag hade inte sett själv: även i hämnden fanns liv, det förra liv, det som återstod, det jag ville förbi, lämna bakom, fly från. De skulle vinna. Flykten skulle inte vara tillräcklig, tänkte jag. Jag kunde inte fly, lämna mitt liv, på riktigt, om jag lämnade kvar min död. Minnet av mig skulle leva kvar, minnet av en

förlorare.

Ångesten sade till mig: du är oförmögen, misslyckad. Du har misslyckats med att leva. Du är inte ens en människa. Du är bara en simpel varelse som har misslyckats med alla försök att vara en människa, vara en av människorna. Du klarar inte ens av att tala. Du är bara en patetisk besvikelse.

Oförmögen till någonting, förlamad, låg jag där. Varken leva eller dö kunde jag. Jag låg där, väntade, väntade på något annat. Inget annat betydde något. Jag väntade och brydde mig inte om något annat. Jag väntade, ensam, med ryggen mot världen. Det enda som betydde något var att komma bort härifrån. Det enda viktiga. Men inget kunde jag göra, inte en rörelse. Utslagen, förlorad.

Stumheten. Röstens, tillvarons, livets stumhet. Jag kunde inte ens längre skrika, inte gråta. Inga tårar kvar, ingenting. Det var nollpunkten, tänkte jag. Inte ens den slutgiltiga flykten förmådde jag. Nu fanns inget kvar, förutom ångesten, bara ångesten. Allt hade den förintat, även slutet.

Jag brydde mig inte. Inget var viktigt. Allt var i vägen. Jag undvek de andra. Jag ansträngde mig inte för att behålla kontakten med några vänner. När jag lämnade en plats, en skola, så såg jag inte tillbaka. Jag såg inte framåt. Inget värt att bevara, inget värt att sträva efter. Det har alltid varit en lättnad, att lämna. Jag har känt mig övergiven ibland, men i själva verket har det alltid varit jag själv som övergivit mina vänner. Ingen har varit riktigt nära, ingen har delat något med mig – jag har alltid varit tom. Och jag har alltid känt att de varit i vägen. Till slut fanns det ingen kvar. Jag kände mig lättad till en början, sedan övergiven och utlämnad. Men jag valde ensamheten, den tvingades inte på mig.

Utmattad, orörlig. Jag gjorde ingenting. Kunde inte göra någonting. Och inget fick jag göra längre, om jag hade kunnat. För det var över nu, inga korridorer, inga människor, ingenting.

Ensam, inte ens ensam bland andra längre, totalt ensam, utlämnad, utan någonting. Utan plats att vara. Jag var bortkopplad, lösgjord, lös som i arbetslös. Världen hade slutat bry sig om mig, jag var lika meningslös och onödig för världen som

världen var för mig. Enda skillnaden var att världen inte längre hade en plats för mig, men för mig var världen fortfarande för påträngande. Jag kunde skuffas undan, glömmas bort, men jag kunde inte fly, jag var fortfarande fast, bunden. Besviknen på mig själv, besviknen för att jag inte längre gjorde något. Så tänkte jag, men jag försökte minnas och kunde inte minnas att jag gjort något tidigare. Det var problemet, tänkte jag, problemet var att jag saknade disciplin, självdisciplin, saknade tvånget, tvingandet av mig själv att göra någonting. Jag tänkte att det var allt som behövdes, bara lite tvång, lite tvång att göra någonting. Hade jag det skulle något hända, något förändras. Men jag misslyckades, misslyckades hela tiden, och besvikelsen växte. Besvikelsen över min oförmåga, över mina vanföreställningar att jag kunde. Besvikelsen över att vara misslyckad, att alltid misslyckas.

Jag tänker det fortfarande ibland, att bara jag kunde göra det där lilla, det där lilla som skulle förändra allt, då skulle jag gå ut ur misslyckandet, ut ur besvikelsen. Men alltid, alltid slår den ner mig, slår ut mig, lämnar mig kvar, kvar med det

enda jag har, kvar med ångesten.

Stunder, sällsynta stunder, kunde jag finna mig utanför. Stunder med stillheten, stumheten, stunder jag bara var stum, tom, utan ångest.

Stunder då jag bara var. Stunder utan någonting, utan tider att passa, platser att vara, ord att säga.

Stunder med vännerna böckerna, med andra tider och andra liv. Liv bortom denna värld.

Stunder för korta, för längtan tog plats och med den kom ångesten åter, påminnelsen om misslyckandet, misslyckandet att vara bland de annorlunda, vara en av dem. Besvikelsen över min stumhet.

De ringde, rösterna på andra änden ringde, och de sa till mig att gå dit och gör det. Innan jag begripit det hade jag fått en ny plats att gå till, att vara på, att förväntas vara på. Ett arbete. Världen som inte behövde mig, som inte ville ha mig, kallade in mig igen, gav mig en plats att vara på, ett arbete att göra. Korridorer och människor. Stumheten och besvikelsen, mina misslyckanden och min ångest, nu i världen igen. Då kom rädslan, rädslan att avslöjas, att blottas som den patetiska varelse jag var. Jag försökte dölja det,

försökte dölja mig, försökte tala och vara en människa som de andra, och jag misslyckades. Jag misslyckades tala, misslyckades för att rösten sprack, rösten spricker för att jag är bruten i själen. Jag försökte tala med kunde inte, rösten var andlös, stum.

Världen fyllde mig med skräck. Det finns inget annat ord för det, det var skräck, terror. Världen har ingen plats för misslyckade, för svaga, det är vad jag såg när världen kallade in mig igen. Du ska inte famla, du ska inte missförstå, du ska inte tveka, du ska vara flitig och du ska vara social. Det är vad jag såg. Arbete är terror. Det är ett fängelse. Skräcken fick mig att röra mig i korridorerna, inpränta rörelserna och kommandona, att följa schemat och glömma mig själv. Skräcken avtog bara i takt med att fängelseschemat avbildats i mitt huvud.

Det var en ny plats, fabriklivet. Inträngd på nytt sätt. Ny ensamhet, nytt flyktbegär. Inom fabriksportarna, där skräcken och terrorn råder, ville jag bara skrika. Jag ville bara bort därifrån men var fången, som paralyserad. Jag ville fly, men samtidigt, samtidigt växte hatet. Hatet mot

världen, hatet mot arbetet som fångslar och terroriserar.

Jag är inte ensam här. Jag kan inte vara den enda. Det måste finnas andra där ute som också hatar den här världen, som också vill fly, som vill något annat. Svaga som jag, stumma och isolerade.

Jag vet inte när det slog mig, men en dag tog jag upp pennan för att skriva. Det tog lång tid att börja. Till slut skrev jag: JAG VILL BORT HÄRIFRÅN. Det var allt jag kunde skriva. Jag ville nå någon, någon av de andra som måste finnas. Så jag skaffade en journal, en loggbok för det här fabrikslivet. Det blev en mission. Skriv mot den här världen, skriv i revolt, skriv för att förbanna och förgöra. Skriv ut förtvivlan, hatet och längtan. Det var vad jag ville göra. Något annat kunde jag inte, något annat var otänkbart i min isolation. Om jag bara kan nå de andra, de som måste finnas, om en förbindelse kan finnas, så tänkte jag, om bara... Besvikelsen dröjde inte. Inga mer ord. Ingen förbindelse. Skrivandet dröjer.

Jag låg i min soffa i min lilla lägenhet. Den var inte bekväm och jag gillade den inte. Jag gillade inte något i lägenheten. Det saknades ett riktigt skrivbord, en arbetsplats där jag kunde skriva. Jag skrev ner allt jag saknade i min loggbok, allt som behövdes för att jag skulle kunna skriva på riktigt. Och jag skrev om vad jag ville skriva för jag visste inte hur jag skulle skriva det. Jag visste inte hur jag skulle börja. Kunde jag bara det skulle jag kunna skriva, tänkte jag.

Jag kunde inte skriva. Jag väntade, väntade på att det skulle komma till mig, skrivandet. Jag väntade och väntade. Och det kom, ibland, ibland kunde jag skriva. Jag skrev: JAG STÅR INTE UT. Jag kom inte längre. Aldrig mer än dessa ord, men igen och igen. Misslyckat skrivande, upprepat, aldrig längre än så.

*

Jag blir alltid överrumplad när någon säger något till mig. Jag kan inte svara. Det är som om jag inte kom härifrån, som om jag inte förstod språket eller inte förstod språk överhuvudtaget. Ibland säger rösten något, något jag inte kan kontrollera, något som inte är jag. Jag blir stum

eller stammar eller någon annan. Ibland tror jag det beror på att jag har vänt världen ryggen eller att världen har vänt mig ryggen och varje gång någon säger något till mig är det som en invasion, ett angrepp jag inte kan försvara mig mot. Ibland tror jag att det beror på att jag inte har lärt mig hur man gör, jag har inte lärt mig människornas gester. Jag har varit borta från världen för länge och måste lära mig allt på nytt. Men inte som ett barn, jag har kommit för sent. Det är främmande och hotande, språket och rösten.

Jag har viljat sluta, sluta att tala, sluta att svara. Jag hatar rösten. Den förråder mig. Jag har viljat sluta tala och göra upp med rösten, bryta dess makt och med det människornas makt. Svara med stumheten. Den är min. Det är mitt territorium.

Nu skriver jag nästan bara dagbok. Det är inte mycket men det ger mig något som liknar en historia. Minnena förintas inte längre av ångesten och ersatts med bilder. Orden består. Bläcket, pappret. Ordens materialitet. De finns där. Om inte jag finns så finns i alla fall orden, det skrivna.

Jag skriver. Inte ofta, och inte så mycket som jag skulle önska. Men jag skriver. Så länge jag skriver har jag valt bort det gamla livet och döden. Jag har skrivit och måste återupptäcka skrivandet hela tiden för att upptäcka ett annat liv, spår av ett annat liv. Det är att göra nästan ingenting. Bara lite, lite för att bestå. Låta minnet bestå.

Något som liknar tankar kommer nästan hela tiden. De är farligt lika tankar med de tillhör andra. Det vet jag. Men jag skriver ner dem. Jag skriver ner dem tillsammans med mina meningslösa dagboksanmärkningar. Det är allt jag gör nu, skriver i min skrivbok som blivit en dagbok utan ett liv. Det är något i alla fall, tänker jag. En slags historia, ord på papper med datum. Inte ett liv, inte ännu.

Ett liv föds av en tanke. Så måste det vara. Den kroppsliga födseln är nästan ingenting. Det är med tanken, när livet får en mening och ett mål, när tanken kidnappar en och drar med hela ens existens, som ett liv föds. En enda tanke vore förödande, det skulle riva ner och kasta om allting. Olyckligtvis har inte förödelsen kommit. Den här existensen är kvar i meningslösa

dagboksanmärkningar och tankar som är andras, imitationer av liv som har funnits och bara finns annanstans.

Jag skriver, till det har jag reducerats. Jag skriver, för att minnas, för att ge ett minne, något som finns där. Jag hoppas det ger någon slags mening.

Världen skyndar på medan jag är fast i stillestånd. Det borde vara tvärtom. Stilleståndet är det värsta, inte bara det att jag inte skriver för det kan jag göra, korta stunder med meningslösa upprepningar och tomma ord, tomma därför att livet är fast i stillestånd och ord får mening först när de kommer ifrån levande liv. Eller kanske från döende liv men det här är varken levande eller döende, det står stilla. Det borde vara tvärtom. Världen måste stanna, tiden måste tas ifrån den, och vi måste uppfinna en ny tid. Det är vad som måste hända för att orden ska få mening. Medan världen skyndar tröttnar jag, blir paralyserad, hamnar i stilleståndet. Det är outhärdligt. Det måste brytas, något måste hända.

Tröttheten är nyckeln. Man måste igenom den.

Den måste bli total. Att man tröttnar på sig själv och vill lämna, det är bara första steget. När tröttheten blivit total och man inte längre förmår lämnandet, när allt även lämnandet har förlorat sin glans, det är då den enda lösningen som återstår inte är att lämna världen utan att världen överges, körs över, förstörs, lämnar mark för en ny. För det är världen som tröttar ut en, det är världen som måste överges. Den måste förstöras. Världen måste brinna.

**Det här är slutet på allting.
Det finns ingenting kvar.
Det är över.**

Förtjänar vi att räddas? Vi gjorde allt det här. Vi förstörde allting. Katastrofen är total. Inte ens Gud kan rädda oss nu. Vi dödade Gud också. Vi är fast i katastrofen som ödelägger allt. Det är inte slutet på det goda livet, på demokratin eller politiken. Det är inte slutet på friheten eller gemenskapen. Inte bara det. Det är slutet på allting.

Vi kan inte längre stoppa det. Gud är död. Människan är död. Överallt: död. Det finns inget liv någonstans. Vi har förstört allting. Vi har dödat Gud, oss själva och allting omkring oss. Också jorden vi står på har vi dödat. Vi befinner oss i dödsryckningarnas tid. Snart har allting stannat. Det finns ingenting kvar. Inget att rädda. Vad kan vi göra? Vad kan vi göra som inte förvärrar allt ytterligare, som förintar även framtiden, det kommande? För oss finns det inget hopp, det är över. Det är det enda. Det är vad vi måste förlika oss med. För oss finns det inget hopp. Inget hopp, inga drömmar.

Allt vi har är skuld. Skuld för allt. Vi förstörde allt – det finns inga ursäkter längre. Det enda vi har gjort är att försöka fly från skulden, att undvika den. Men snart finns det inget mer. Inga fler platser att fly till, inga utopier att ersätta de gamla med. Ingenstans att fly till. Snart har allting stannat. Snart har skulden hunnit ikapp oss. Den slutgiltiga räkenskapen för allting vi har gjort, den har snart

kommit. Det är över nu. Vi vet det. End of game.
Dags att betala.

Den oundvikliga skulden. Vi kommer inte undan den. Vi kommer att dö med skam. Det är priset vi får betala. För oss finns ingenting mer. Om räddningen kommer så kommer den bara för framtiden, inte för oss. För oss bara skam. Det är vad vi står i skuld till framtiden, lärdomen om vårt totala misslyckande.

Inget hopp för oss. Hoppet tillhör framtiden, det kommande. Inte oss. Ju förr vi erkänner det, desto bättre. Vi måste överlämna hoppet till de som kommer efter oss. De som inte är våra barn. De som kommer behöva vara helt främmande inför oss, som kommer sucka och minnas oss för våra misslyckanden men glädjas för att vi har förpassats till människans förhistoria. Hoppet tillhör dem, inte oss.

Det enda sättet att rädda hoppet för det kommande är att vi ger upp allt hopp för oss själva.

En sommar i total isolation. Det hade kunnat bli något av det. Men det tar på krafterna, isolationen. Det är inte en enkel sak. Också var ju fukten tvungen att komma. Mycket kraft gick åt till att bara bekämpa fukten. Fördragna gardiner och fläktar och allt var det nu var. Men fukten vinner alltid, den går inte att bli av med. Och det sitter kvar också, värmen och fukten, det försvinner inte så fort som man hoppas. Hur gör de som bor i tropiska klimat, hur försonas de med värmen och fukten? Det kanske bara är att ge upp, låta den uppsluka en. Bli ett med fukten. Vem hade kunnat vänta sig det här? Vem kunde tro att man skulle bli tvungen att acceptera all den här fukten just här? Nåväl, det går inte göra något åt nu. Sådana här inkräktare får man helt enkelt lära sig att leva med. Men det var inte fukten det gällde. Isolationen, just det. Vad göra med isolationen, vad kan komma av den? Jämmer och klagan är bara början. Bara början, inget mer. Det glöms snart. Så fort jämmer och klagan är färdigt och man gett upp så glömmar man. Och glömskan är ett lustigt fenomen. Det är som att förlora bäringen. Vad är framåt och vad är bakåt. Vem är det som pratar, och om vad egentligen. Sådana saker. Isolationen, den är lustig den också om man betraktar den på rätt sätt. Eller lyssnar ska man säga. För man ser den inte. Det är i alla fall svårt att lägga märke till den, gömd i mörkret som den brukar vara. Det går att höra den. Lyssnar man noga så hör man. Den är inte stum. Verkligen inte. Det är ett mummel. Ett svagt mummel men lyssnar man noga så går det inte ta miste på. Har man koncentrerat sig på det kan det rent av bli ganska påträngande. Som en objuden gäst. Svår att bli av med. Det mumlar på och på. Det är svårt att urskilja något från det, kanske omöjligt. Hör man något särskilt, eller i alla fall tror att man gör det, kan det lika gärna vara inbillning. Och lika bra är väl det för då är det ju nånting. Med andra ord kan det komma hur mycket som helst från isolationen för mumlet slutar aldrig. Det har nog alltid funnits där och kommer alltid att finnas där också. Så sägs det i alla fall. Det sägs också att man kan bli galen om man lyssnar till mumlet för länge. En del kunde inte ta sig ur och blev till sist ett med mumlet. Det kanske inte är sant, det kanske är inbillning. Men det är hur som helst inte ofarligt. Det kan leda till lika mycket förtvivlan som humor. Det lämpar sig bäst i doser, en begränsad tid. En sommar kanske. Eller mindre, det är nog olika för var och en. Distractioner kan vara bra så att man glömmar bort mumlet emellanåt. Som fukten till exempel. Den distraherar. Den går det inte att fly från. Inte länge i alla fall. Den hittar en överallt. Som en ovälkommen gäst. Eller inte som en gäst. Som en inkräktare, just det. Man vill inte ha den där men där är den. Och det hjälper inte om man springer in och ut och runtomkring och fläktar sig och stänger fönster och drar för gardiner och allt vad det nu är för den är alltid där eller hinner i alla fall ikapp en och man vet inte längre vad man ska göra och man kan bli helt galen eller inte, det är svårt att veta, om man blivit galen alltså för det kan lika gärna vara inbillning. Men det var ju inte fukten det gällde. Isolationen. Vad göra med isolationen. Vem vet. Kanske ska man inte göra något med den. Man kanske inte ska göra. Man kanske ska göra motsatsen till att göra vad nu det är. Om mumlet är något man ger efter för eller ger upp för så kanske det är samma sak med isolationen. Den är ju alltid där fast man inte alltid så lätt ser den. Det är med isolationen som med ensamheten. Mitt i vimlet kan den vara, mitt bland andra där man kan tro att det inte finns någon isolation. Men så är det inte nu, ensam kvar i lägenheten med all fukt. Isolationen och fukten. Det är allt. Vad göra med isolationen den här sommaren med fukten. Vad göra med just den här isolationen. För isolationen de alla talar om är aldrig isolationen, den är aldrig samma, oavsett var och vem och hur är den aldrig samma utan egen, en speciell isolation för ett speciellt var och ett speciellt vem och på ett speciellt sätt, det går inte att komma undan. De har fått många svar, en för varje någon som försökt göra något med sin isolation, så det finns så många svar och så många exempel att det har blivit en del av mumlet kanske man kan säga. Om man lyssnar till det, lyssnar noga och koncentrerar sig så kanske man kan höra något svar, något som säger vad man ska göra med isolationen. Om man inte är rädd för att bli galen vill säga, inte rädd för lite galenskap i isolationen. För vem vet om det inte är just det man behöver. Lite galenskap. Vilket babbel, galet snack. Galenskapen dyker upp bara man lyssnat på mumlet tillräckligt länge och försökt göra något med isolationen vilken den än är. Isolationen gör en galen. Isolationen och fukten. Det är bara att ge upp, det finns inget annat att göra. Isolationen, den gör som den vill med en, bara man ger den tid.

Fukt och coola minnen.

Det känns rätt, som precis rätt tillfälle. Den här sommaren med Baudrillard. Fukten tränger in överallt. Värmen framkallar håglöshet och fukten obekvämheter. Rätt sorts melankoli. Rätt för att läsa Jean Baudrillards Cool memories. Han började föra ner sina anteckningar 1980 och fortsatte i nästan två och ett halvt decennium. Besvikelsen och uppgivenheten efter '68 är påtaglig, känslan av att det inte finns något hopp kvar, att allt är förlorat. Vi befinner oss i ett komatillstånd skrev han då, på åttiotalet. Ingenting blir bättre under de nästan två och ett halvt decennium han skriver i sin journal. Det har fortfarande inte blivit bättre. Värmen och fukten och jag och Baudrillard den här sommaren – det känns rätt. Det enda som känns rätt här nu.

* * *

Fukten gör det svårt att sova. Spenderar natten åt att hoppa mållöst mellan kanalerna. Emotionell plasma. Allt är över nu. Det finns inget verkligt längre, inget som skickar oss in i extas. Vi hålls flytande, skvalpande på en slät yta av förförelser. Baudrillard talar om det hela tiden. Seduction. Ytliga och disparata och skiftande objekt passerar förbi i flytande former. Läsningen påminner om zappandet på tv:n. Korta sekvenser, utan uppenbart samband. Några bilder återkommer, särskilt den kvinnliga kroppen. Han skriver mycket om det feminina och om den kvinnliga kroppen. Den är överallt. Tecken, lockande objekt, förförelser. Han skriver också om en kvinna. Är det en vän? en älskare? är det samma kvinna? Förförelsens utdragande limbotillstånd. Det finns ett slags våld i förförelsen, något våldtäcksartat. Det är tillräckligt för att göra vem som helst ängslig. Han skiftar fram och tillbaka, mellan fascination och skräck. Det finns ingen lösning på förförelsens upplösande. Inga lösningar, ingen feminism. Baudrillard gillar det inte, denna "shitty feminism". Det är illusioner, säger

han. Det är nostalgi. Möjligen kan man göra något med förförelserna. Spela med, ta dem längre. Han försöker göra skrivandet förföriskt. Det är inte ett sociologiskt eller politiskt eller filosofiskt verk. Det är inte en dagbok. Det är inte ens en bok egentligen. Inget är säkert. Inte förförelserna, inte analyserna om det är analyser, inte skrivandet, inte den aktiva nihilism. Han skrev det i början av åttiotalet. Accelerationismen eller eskalationismen kanske inte är tillämpbara strategier längre. Det är en melankolisk tid, för Baudrillard, för alla. Den revolutionära yran är sedan länge borta. Det finns inget ärofullt historiskt projekt längre. Arbetarna, som en gång var hjältarna, den historiska negationens hjältar, har tystats och blivit en transparent arbetslös massa. Och den intellektuelle, som plikttroget tog på sig rollen som negationens budbärare har blivit lika överflödig, förlorad i överbefolkningens tysta massa.

"A generation has disappeared or changed direction. A backfire against theoretical radicalism – and one in which socialism has played its part. The symbolic murder of the intellectual class, not at all unlike the symbolic murder of the political class by the silent majorities." (s. 75)

Baudrillard är melankolisk, pessimistisk. Men det finns en dold förhoppning där, det är klart. När dialektiken fryser flyter dialektikens heliga exkrement upp till ytan. När erövrandet av framtiden stannar upp, när nuet fryser till och stelnar kommer vi se det förflutnas exkrement resa sig. Det är Baudrillards hemliga förhoppning.

* * *

Han besöker Berlin. Han ser muren. Graffitin täcker muren precis som det täcker tunnelbanan i New York. Den har redan blivit ett monument för nostalgin. Kunde han föreställa sig att den sex år senare skulle rivas i en historiens dödsryckning?

Med melankolin kommer nostalgin. Den är svår att släppa, och det är

motvilligt han ser tillbaka på historien. Han försöker fixera blicken på det samtida. Det här är vad vi gör idag: obeveklig terapi. Vi kultiverar vår egen koma. Vi vägrar att släppa taget och låta världen dö. Vi dyrkar proteserna. Han säger att vi klänger fast vid en terapeutisk reinkarnation av en död värld, en förfluten tid.

”The world put on a show of despair after 1968. It’s been putting on a big show of hope since 1980. No more tears, alright? Reaganite optimism, the pumping up of the dollar. Fabius’s glossy new look. Patriotic convivialty. Reluctance prohibited. The old pessimism was produced by the idea that things were getting worse and worse. The new pessimism is produced by the fact that everything is getting better and better. Supercooled euphoria. Controlled anaesthesia.” (s. 173)

* * *

Baudrillard drömmer om en fundamentalt pessimistisk politisk strategi. Kanske är han för trött för att realisera något sådant, kanske är det omöjligt i det rådande tillståndet. Men hatet har han inte släppt. Han drömmer om en strategi utan illusioner, en strategi som är cynisk men energisk och tvingar det rådande tillståndet till en öppen utmaning. Han är inte rädd för att kallas immoralist. Alla fördömer pessimismen som moraliskt förkastlig men denna immoralism är vår sista chans. En acceleration av pessimismen och likgiltigheten inför det politiska och det samhällseliga är vår enda chans att bryta med det här tillståndet. Aktiv nihilism. Om den är moraliskt stötande so be it.

* * *

Fukten är överallt. Den lägger sig över allting, det går inte att fly från den. Det går knappt att läsa någonting med all den här fukten. Obekvämt, irriterande, tröttande. Som med läsningen, det fragmentariska och kryptiska och mållösa. Påträngande och bortstötande. Man skulle behöva ge

upp inför det, låta det uppsluka en, fukten och läsandet.

* * *

Andra och tredje boken. Åttiotal blir nittiotal. Muren faller men samtidigt ser han en ny mental mur resas och han fruktar ett kommande krig. Han tycks förebåda kriget mot terrorn, det fjärde världskriget. Det är en aning om vad som komma skall, och inget tyder på att det kommer bli bättre. Kanske är det därför han talar mer om Gud nu. Om Gud, och om Godhet och om Ondska. Katarerna dyker upp i anteckningarna. Hans beundran för kättarna. Katarerna och manikéerna. Den skarpa dualismen. Det är den enda räddningen, tycks han säga. Men det är osäkert vad han vill säga. Han kastar ut idéer, tankar. Accelererar, eskalerar. Det är extrem teori. Inte först och främst i ståndpunkterna – för han står inte alltid för dem – utan i framkastandet. Han skriver om att skrivandet måste springa före, det finns ingen poäng med att vara nostalgisk för något som världen ändå bryter upp och tömmer ut. Han försöker förekomma en redan extrem värld med ett ännu extremare och förföriskt skrivande. För Baudrillard räcker det inte med att beskriva och analysera, teori måste bli en händelse. Den måste kidnappa historien och förekomma sitt eget öde. Teori kan utmana världen, skriver Baudrillard, genom att bli mer. Om världen är fatal så låt oss bli mer fatala. Om den är likgiltig så låt oss bli mer likgiltiga. Vi måste erövra världen och förföra den genom en likgiltighet som är lika eller mer likgiltig är världens.

* * *

Politikerna är immuna mot det de representerar. Skandaler och korrupcion har ingen effekt. Politiken är verkligen händelselös. Den politiska scenen fungerar som antidepressiv medicin. Den bedövar våra sinnen och döljer för oss den verkliga katastrof som världen är orsaken till. Politiken skjuter upp kollapsen och politikerna producerar tekniker för att påtvinga frivilligt deltagande i uppskjutandet. Det finns ingen anledning att angripa

politikerna, man behöver bara vara tydlig med att man inte tänker ha med dem att göra.

* * *

Arbetaren var modernitetens hjälte, det var Marx' och Jüngers hjälte, det var den totala mobiliseringens hjälte. Nu har den gamla hjälten blivit en överflödiga massa men måste ändå till varje pris integreras. Massan måste vara virtuellt närvarande hela tiden. Den måste vara närvarande i det politiska skådespelet, som procentsatser och allmän opinion. Och mer ändå: den måste uttrycka sig, tycka till och kultivera sina åsikter. Massan måste bli interaktiv! Det kallas för en seger för demokratin och friheten och säljs till oss som vår frälsning. Men det är påtvingad hoppfullhet menar Baudrillard. "You should never let the slightest glimmer of hope show through. The slightest weakness is immediately exploited by the fanatics of optimism." (s. 95)

Om man bara kunde vara fanatiskt passiv. Fanatiskt immobiliserad. Som Bartleby. Orörlig och tyst, utan hopp och utan potential.

* * *

Fjärde boken. 1995-1999. Strejk i den franska metropolen. En air av utopi. Äntligen! utbrister Baudrillard. Äntligen ingen kommunikation! En stunds tillbakadragande, en stunds perfektion. Ett litet andrum. Över på ett ögonblick. Allt över på ett ögonblick och ingen förändring. Det hände utan att egentligen hända. En illusion, en icke-händelse. Besvikelsen igen.

* * *

"Proposal for a new law: all the speculators whose ill-gotten gains exceed the earnings of an average worker over the course of his or her working life will be sentenced to death." (s. 42)

* * *

Femte boken, den sista. 2000-2004. Om 11 september skriver han inte mycket, nästan ingenting. Bara en handfull korta anmärkningar. Men det var utan tvekan en Händelse. Efter åttio- och nittiotalets stagnation, när "händelserna var ute i strejk", inträffade nu en Händelse som är omöjlig att förneka. Nu är vi i krig. Det är minst lika mycket ett krig mot oss själva som mot terrorismen. Världen har blivit panikslagen och suicidal. Men Baudrillard skriver ingenting om det i Cool memories. Han skriver om det på andra ställen, men inte i sin journal. Kanske var det inte en betydelsefull händelse för honom själv. Men för oss tvingar den oss till att tänka om fundamentala problem. Det här är onekligen det fjärde världskriget (det tredje var kalla kriget), och det finns onekligen en våldsam antagonism. Men den är inte mellan civilisationer eller mellan religioner. Den är mellan det globala och globaliseringen själv. För att förstå det här måste vi förstå Ondskan. Det är vår främsta utmaning idag menar Baudrillard. Han är uppenbart bitter över filosofin som fullständigt missförstått förhållandet mellan Godhet och Ondska. Vi har trott att Godheten har trängt undan och besegrat Ondskan i takt med Historiens utveckling, men i själva verket har de alltid varit tvillingar i samma rörelse. Vi saknar förståelse för Ondskan.

* * *

Avslutet: "God scoffs at (smiles at) those he sees denouncing the evils of which they are the cause." (s. 112)

Början har aldrig varit problemet. Problemet har snarare alltid varit att det börjar om från början hela tiden. Fortsättningen misslyckas och slutet kommer aldrig. Skrivandet är som livet. Det börjar om hela tiden, dag för dag, och fortsätter inte och slutet väntar jag fortfarande på. Misslyckandet har varit min fortsättning. Och natten har jag misslyckats med att erövra. Det är kanske med natten som med livet: det är omöjligt att lära sig leva och det är omöjligt att erövra natten. Man låter det hända och har man tur låter den sig komma. Det har uppenbarligen inget med makt att göra. Makten att komma tillhör inte en själv. Man själv kan bara ge upp. Ge upp så helt man kan. Man börjar, misslyckas och ger upp. Antingen kommer den eller så börjar man om. Om det är en början. Om den hela tiden börjar om är det kanske inte den riktiga början. Om något sådant finns. Om den finns har vi ingen makt om den heller. Allt som återstår är att ge upp. Ge upp för livet. Ge upp för skrivandet. All makt är hos kommandet och allt som återstår för oss är att ge upp och sjunka ner i mörkret. Mörkret har alltid varit problemet. Mörkret har aldrig varit säkert och givet. Mörkret har alltid kunnat ta två vägar: ut i sömnen eller ut i det de kallar den andra natten. Det är den andra natten som tillåter eller kallar på skrivandet. Den är sömlös och kallar på skrivandet. Livet är som skrivandet. Det är aldrig säkert och givet. Inget är säkert och givet. Mörkret har alltid varit problemet. Mörkret är egentligen ingenting. Åtminstone inget vi kan förstå, inte helt. Men det har kraft. En dragningskraft. Problemet är mörkrets dragningskraft. Hur man reagerar på den. Det är ingen lätt sak att ge upp inför den för den är skräckinjagande. Det är nästan som terror för den är obarmhärtig och urskiljningslös. Man måste vara lite galen för att ge upp inför den. Mörkret kan komma med galenskapen eller också inte, den kan likaväl komma med sömnen. Inget är säkert och givet. Det har alltid varit problemet.

Börja från början. Nollpunkten. Men det går inte. Det finns ingen början här. Inget blankt blad. Det finns en historia även om den är oklar. Sådär då: börja från virrvarret. Vad är det? Att vara utan fast grund. Att vara inkastad och runtkastad mellan det ena och det andra. I det här fallet mellan det inrutade vardagliga och oron. För att bara ta det mest påtagliga. Att börja från virrvarret: först en fråga och sedan ett postulat. Ett postulat taget från virrvarret. En chansning. Ett försök på vinst och förlust. Men någonstans måste man ju ta sin början. Här är det: virrvarret, frågan och chansningen. Var nu? Ny fråga, och ny chansning: finna spåren. Varifrån kom jag, hur hamnade jag här? Nytt postulat: jag trivs inte här. Det är något som inte stämmer. Det kunde ha varit annorlunda. Det har någonstans här i virrvarrets kaotiska rörelser skett ett snedsteg. Med andra ord: det har inte alltid varit ett virrvarr. När började det? Var leder spåren? Barndomen. Det måste vara något med barndomen. Då var det inte så här kaotiskt. Då fanns bara här och nu. Världen utanför var stabil. Tiden var en rak linje. Man visste vad man skulle bli när man blev stor. Men där någonstans blev linjen krokigare och längre. För krokig och våldsam så man kastades av linjen, kom av sig och kunde inte komma på igen. Då blev det ett virrvarr av allt. Om det inte var för att linjen redan var i gungning och det var för att kaoset redan fanns där som man drogs in i virrvarret. Nytt postulat: det hade inte med barndomen att göra. Yttervärlden var redan ett kaos. Barnet förstod det bara inte. Barn förstår aldrig sådant. När det förstår slutar det vara barn. Kaoset har ingen början, det är det som gör det till kaos. Fråga: hur ställer man det tillrätta? Räta ut linjen. Om det nu låter sig göras. Virrvarret är så våldsamt, det kanske inte går att göra något åt. Postulat: gör en ny linje. Vilket vansinne! Dra en helt ny linje, utanför vansinnet, eller en som skär rakt igenom det. Virrvarret går ändå inte att räta ut, det finns inget sätt att knyta upp det. Vansinnigt postulat. Gripet rätt ut luften. En chansning. Men något måste man börja med. En helt ny linje. En linje med en början och ett slut. Något helt annat än det här vansinnet, det här virrvarret. Ersätta vansinnet med ett annat. Det andra vansinnet beslutsamheten. Ett mer vansinnigt vansinne än världens vansinne, ett vansinne för att skära ner allt här.

Fukten kommer att ta hand om allting. Fukten kommer sega ner och lösa upp allt och sedan tar regnet hand om resten. Det kommer byggas vallar för flodvågorna och regnvattnet kommer ledas bort. Men fukten, den kommer ta sig in överallt.

Byggnader kommer att rasa. Elektroniken kommer att slås ut. Maten kommer att mögla. Människorna kommer att kollapsa av överhettning efter feberyorna. Sakta men säkert kommer fukten smyga sig in överallt och ta över. När allt slutat fungera och människorna är utslagna kommer regnet skölja bort det som är kvar.

Bara vänta och se. Fukten kommer att ta hand om allting.

Fukten eller kylan, det gör detsamma. Det är samma sak. Fukt eller is och snö. Olika existensformer. Upplöst eller statiskt. Det ger samma effekt. Paralyser, handlingsförlamningen. Man kommer inte undan. Om man hade makten över det skulle man kunna vinna över vad som helst. Det tar hand om allt, oavsett om det är som fukt eller kyla. Det tröttar ut och försätter kroppen i strejk. Och det slår ut tänkandet också. Det är bättre än vilken propagandamaskin eller indoktrineringsapparat som helst. Ge dem bara fukten eller kylan. Ingen kommer undan.

Är det inte fukten så är det kylan. Kylan tränger in, tränger bort mig från skrivbordet, arbetsplatsen. Vad hände med hösten? Den föll bort. Avlivades för tidigt. Kylan tränger in, golven blir som is, fingrarna stelnar, kroppen skakar. Flera lager med tjocka kläder. Bäddar in mig under täcket och filtarna. Det borde inte behöva vara så här i den nya cellen. Tio minusgrader ute nu, det har varit värre. Kallaste vintern på hundrafemtio år sägs det. Inbäddad i sängen med skrivboken. Sovrummet är det varmaste rummet, det vill säga minst kyliga för kylan tränger in i hela cellen. Inbäddad, med skrivboken. Det är hit jag blivit förvisad av kylan för att skriva. Snön mot fönsterbläcket, mörkret och tystnaden, som gjort för poesi. Men inget skrivande. Inget riktigt skrivande. Det skulle bli min Benjaminhöst, men böckerna och tidskrifterna och utskrifterna ligger kvar ute på skrivbordet. Vintern kom emellan, kylan och förfrysningen kom emellan och satte min Benjaminhöst på is.

Kallaste vintern på hundrafemtio år. Dålig tid för att inleda det här skrivprojektet. Om man bara kunde gå i ide, sova sig igenom den kalla och mörka vintern. Det är ju tydligt att kylan inte vill ha oss här. Vi förvisas från världen, från den värld kylan kommer ifrån. Men kapitalets värld bryr sig inte, inget ide för någon. Dålig tid för skrivande.

Vår Lärare har varit död i femhundraförtio år. Vi vet nästan ingenting om honom. Allt vi har är en bok, som det är helt säkert att han inte

skrev. Det är perfekt. Det är så vi vill ha det. Thomas a Kempis, vår Lärare. Och vilken bok sedan! Redan den första rubriken, ”Om Kristi efterföljelse, och om att förakta denna världen och alla dess fåfängligheter”, avslöjar att det är vår man. Och det blir bara bättre. ”Hur vi med brinnande nit skall bättra hela vårt liv”. Med brinnande nit, stöpa om livet i eld, fullständigt förändra — genom förintelse och födelse — livet i alla dess beståndsdelar, varenda partikel, kropp såväl som sinne. (Också ett slut på de här excesserna med orden; vi blir bara så entusiastiska när vi närmar oss boken.)

Det är bra för oss att vår Lärare har varit död i femhundraårtio år och att det inte var han som skrev boken och att vi inte vet något om honom. Vi väljer att tro att han skulle vara på ett visst sätt, disciplinerad och vis. Han skulle vara hård och rättvis. Det är egentligen en rening, säger vi. Det är egentligen så här det ska vara. Det är så här vår Lärare ska vara. Han var en klostermänniska, han kunde klostrets regler utan och innan, och han besatt kunskapen om hur man förändrar oduglingar som oss, syndare som oss, hur man får in oss på den rätta vägen. Han skulle inte ödsla någon tid, det är en synd att förspilla den tid som är utmätt av Gud. Vi måste börja med det riktiga arbetet omedelbart, det arbete som betyder något.

Börja om från noll. Det är vad vår Lärare skulle säga till oss. Vi måste nollställa oss och gå tillbaka till den punkt då vår vilja att veta började och vi ännu inte hade korrumperats av njutningsflödet och vår egen fåfänga. Och börja på ett nytt språk. Vi måste in i okänt landskap. Kom ihåg de allra första böckerna, hur det kändes som ett helt nytt språk. Så måste det bli igen. Byt språk bra, det är inte svårare än så! Så får ni tillbaka upptäckarglädjen.

Försök kom ihåg, var började det? Vilken bok var den första? Kan du inte så uppfinn en början. Vilken borde ha varit först? Jag vill säga Camus. Ja, med Främlingen finner jag en början. Men jag minns inte att jag läste den då, det var långt senare. Men det är något med Camus. Just det, Människans revolt. Den var det. Camus var nog den första av de intellektuella som jag kunde läsa. Den första jag verkligen läste. Alla de andra läste jag i andra hand, men inte Camus. Till och med som en tonåring kunde jag läsa Människans revolt och Främlingen, och förstå! Någorlunda förstå. Lättheten och klarheten i språket, det var välkommande. Och melankolin, det absurda men samtidigt med den anarkistiska andan, det grep tag i mig. Med Camus började det, viljan att veta och viljan till revolt.

Uppfinna en ny början. Göra om så som det borde ha varit. Ta igen det som missades och det som blev fel. Som en tankeövning, såklart, låt oss inte förlora synapserna fullständigt! Du är där du är, det går inte att göra något åt. Men huvudet och tankarna kan man arbeta med. Som räddningsarbetare, eller katastrofhjälper i det här fallet! Det är vad vi ska göra här. Ta oss ur den här skiten, gå tillbaka till början och starta på nytt.

Så är det med de intellektuella och deras böcker. Först går man nästan alltid vilse och förlorar sig i deras begrepps värld. Ibland leder det till

något gott. Nya landskap, nya begrepp och nya tankar. Men det gäller mest för de riktiga tänkarna. Andra gånger leder det helt fel och man förstör allting. Men oftast blir man bara förvirrad. Då är det bara att börja om. Det behöver inte alltid vara en förlust. Man kan börja om och uppfinna en ny början. Det är uppgiften för oss. Att uppfinna.

Människans revolt

Vi accepterar det inte. Vi KAN INTE acceptera det. Vid just det ögonblick vi tar beslutet att leva, i trots mot världens våld och meningslöshet, revolterar vi. Det är en kategorisk vägran till att acceptera orättvisan; det är vad det innebär att LEVA i denna absurda värld. Här har vi utgångspunkten för Albert Camus livsetik. Att leva är att leva i revolt. Allt annat är suicid, kroppsligt eller mentalt suicid. Han vill säga att det inte går att leva på annat sätt än i revolt, från det ögonblick vi blir medvetna om det meningslösa i vår tillvaro. Camus är på sitt sätt en arvtagare till Nietzsche; utgångspunkten är Guds död, nihilismen, eller som Camus kallar det: det absurda. Denna medvetenhet tar sin början med den västerländska civilisationens uppkomst. Han skriver att ”revoltens historia i den västerländska världen är oskiljbar från kristendomens. Först i det antika tänkandets sista ögonblick, hos tänkarna från övergångstiden, börjar man höra revoltens språk — klarast hos Epikuros och Lukretius.” Vad som då sker är mytens söndervittrande. Myten, som gav människorna sina bestämda platser och förklarade allt innan de hunnit fråga, hade utmanats. Monoteismens löfte gav förutsättningarna för människans frihet. ”Revoltens historia, sådan vi idag upplever den, är snarare historien om Kains ättlingar än om Prometheus lärljungar. Följaktligen är det framför allt Gamla testamentets Gud som har väckt revoltens krafter till liv.”

Vad är det som gör att friheten dröjer? Vad är det som gör att varje revolution föder ny tyranni, fortsatt orättvisa? Camus imponerades inte av någon historiefilosofi. Och på goda grunder också. Marxisterna i hans omgivning omhuldade den ”rena” historiens dialektiska spel. För dem var historien den tomma tidens historia, den homogena tiden — effektivitetens tid. Han skrev: ”Väljer man historien och bara historien, så väljer man också nihilismen i strid med de lärdomar som framgår av revolten själv.” Men revolten är historisk, den sker i och genom historien. Det är Camus bara halvt medveten om. Kravet från det förflutna, från våra undertryckta förfäder, de som världens härskare försöker radera från minnet, deras rop anas mellan raderna men Camus har inte öra för dem. Kravet är detsamma, och Camus känner det: ”Den feberaktiga iver som fyller henne vid anblicken av en splittrad värld, som hon dock inte kan lösgöra sig från, är längtan efter enhet. Den utmynnar inte i en billig flykt utan i ett envetet krav. Varje mänsklig strävan,

religiös eller brottslig, är i sista hand underkastad denna oförnuftiga önskan och föreger sig tilldela livet en form som det inte äger.” Men av någon anledning vill han inte minnas. Är det erfarenheterna från Kriget, traumat efter Shoah, eller något annat som gör att han vill glömma? Just då när alla ropar Glöm inte! Är det marxisterna, som förudmjukade och förvisade honom? Camus flyr in i litteraturen, det rena skapandet. Räddningen tror han sig finna i konsten. Hågkomsten har ingen plats där, inte för Camus. Det är hos romanhjältarna han finner den. Inte för att deras universum skulle vara vackrare eller mer uppbyggligt än vårt. ”Men de löper för sin del ödets lina ut, och de mest skakande hjältarna är de som går ända till sin lidelses yttersta gräns”. Konsten hjälper oss att närma oss enhet. Det gäller inte bara skönhet, det är skapande på intets grund — en ny form och ett nytt liv. Bara på intets grund, i det rena skapandet, kan Människans värde resas obefläckat. Det tycks vara Camus slutgiltiga ståndpunkt.

”Även längtan efter lugn och fred måste avvisas; den innebär att man accepterar orättvisan. ... Hyllad vare i stället denna tid där eländet ropar högt och hindrar de mätta från att sova. ... I varje ord, i varje handling, även de kriminella, ligger djupt nere löftet om ett värde som måste letas fram och lyftas upp i ljuset.”

Den enskildes lidande ropar inte högt om det inte bakom henne ekar av det förflutnas krav. Det finns också i litteraturen och i konsten, men bara om man lyssnar, lyssnar mer intensivt än Camus gjorde. Detta rop var Camus döv för, kanske därför att han skrev i fel tid. Kanske grävde han bara på fel plats eller inte tillräckligt djupt. Camus kom bara så långt, men det är ingen dålig början.

Jag kan av någon anledning inte sova. Är det sommarnattens ljusa himmel som gör det eller alla tankar som vimlar runt i min skalle? Fukten gör nog sitt också. Viljan att veta håller mig vaken. Det gjorde den många nätter förr också. Läsandet och tänkandets sökande drar sig mot natten. Det är då plats och tid ges. Vardagen ockuperas av världens krav som gör en trött, ibland till en sömngångare, men på natten vaknar viljan och begäret, det som drar en mot livet.

* * *

Tio i tre. Täcket klibbar mot kroppen. De flesta förargar sig nog mest bara på fukten. Inte lika många som brottas med viljan att veta. Den är svår och leder ofta in på villovägar. Och de intellektuella gör det inte alltid lätt för oss, det är ett besvär även om de med rätta kan kräva mycket. Man måste börja om ofta. Man tar sig igenom nätterna. Och dagarna (med mycket möda). Men har man fått viljan att veta är det värt varenda vaken natt.

Den tar vid efter första misslyckandet, när besvikelsen sänker sig över revoltören. Varför fortsätter orättvisan? Varför, när revoltörerna till synes lyckas, förnyas bara förtrycket? Viljan att veta kan göra en till melankoliker, till pessimist, men det finns något där som förhindrar en att ge upp. Foucault gav inte upp. Melankolin var stark hos honom. Han skröt om sina självmordsförsök. Men viljan att veta måste ha varit minst lika stark.

* * *

Solen har värmt i flera dagar nu. Nätterna är varma. Några dagars ledighet och nätterna ägnas åt Foucault biografi. Först Eribons. Sedan väntar böckerna och föreläsningarna.

* * *

Fukten kväver sakta. ”Poitiers: en kvävande stad”, skriver Eribon. Paul-Michels hemstad, där han tillbringade sina första skolår. ”Det måste ha varit fruktansvärt att tillbringa hela sin barndom i den här atmosfären” sa en av hans vänner som kom till staden 1944. Kriget rasade och Poitiers var inte skonat. Ändå arbetar enstöringen Paul-Michel hårt med sina studier. Under en promenad med vännen Lucette Rabaté säger han att det är den första avkoppling han unnat sig. En kvarts avkoppling! Hur kunde han stå ut? Men kanske var det studierna, det närmast totala uppgåendet i studierna som gjorde att den här tonåringen kunde klara av den kvävande miljö han var fast i.

Foucault är idealbilden av en människa som låter viljan att veta uppsluka hela sitt vara. Dagar och nätter i arkiven. Osläckbar törst att veta. Att förstå. Han följde törsten varthän den tog honom. Den höll honom i liv. Och mer än så, den gjorde hans liv till något mer än det här sömngångarlivet, till ett levande liv, ett liv i revolt.

* * *

Hur fungerar förtrycket, makten, orättvisan; hur lyckas det hålla sig vid liv? Århundraden, millennier nu, av revolt och det är fortfarande kvar. Foucault ville veta. Inte bara dagarna och nätterna i arkiven utan också dagarna på gatan, kämpandes, nätterna i häktet, hjälpte honom förstå. Makten är produktiv, skrev han. Den är ett nätverk av kroppar

och regimer, sammankopplade längs med diagram, ett slags abstrakta maskiner. Den är produktiv; inte något man helt enkelt omstörtar eller tar i besittning och styr i annan riktning. Revoltören står inte bara inför ett enormt kraftfält av strategiska punkter som måste transformeras i grunden eller förstöras utan också inför sig själv, ett själv som måste omvandlas eller ännu hellre födas på nytt.

* * *

Långt in på natten. Regnet har börjat komma. Det slår sövande mot fönstret. Kroppens trötthet går inte längre motstå.

Övervakning och straff

Makten är överallt. Den tränger in i varje samhällsrum, underkastar allt sin verkan. Den går inte att lokalisera till en plats, ett plan eller en grupp. Makten är i själva verket ett vidsträckt nätverk, en komplex väv av relationer med ”otaliga punkter där kraftmätningar kan äga rum.” Michel Foucault beskriver denna maktens mikrofysik i *Övervakning och straff*. Objektet för analysen är fängelsesystemet men belyser en ny disciplinering i det moderna samhället som sträcker sig långt utanför fängelsemurarna. Vi ser murarna överallt, inte minst vid fabriker. ”Det är då inte heller förvånande att fängelserna liknar fabriker, skolor, kaserner, sjukhus, de liknar ju alla fängelser.” En hel serie av inspärningsmiljöer täcker snart landskapet, rum upprättade för att avgränsa, kategorisera och disciplinera befolkningen. De kommer inte från ingenstans, Foucault ser spridda exempel genom medeltiden, främst från klostren och militären, men något händer kring slutet av 1700-talet och 1800-talets början. Förvisning och exkludering eller hämnd och utrotning är inte längre nog för den nya tiden. Man vill åt själen. Man vill förändra den och göra kropparna nyttiga. Det handlar inte bara om att Upplysningstidens humanism har vunnit mark, det handlar främst om den nya tidens verkliga härskarklass behov: arbetskraft.

Foucault skriver med sin bok en del, ett kapitel, i kroppens historia. Disciplinens alla metoder ”möjliggör en minutiös kontroll av kroppens verksamheter, som vidmakthåller en ständig behärskning av dess krafter och påtvingar dem en förening av foglighet och nytta.” Det rör sig om en politisk teknologi för att fostra och drilla kropparna till ett mycket specifikt syfte: att göra nytta i den inspärningsmiljö kropparna befinner sig. Det är skapandet av en ny människa, homo economicus. Det sker med våld, brutalt våld, först och främst fysiskt men sedan mer och mer inriktat mot själen. De första fängelserna, skriver Foucault, konstruerades med klostren som modell — individuella celler, tidsscheman, uppfostrande läsning och övningar, etc. — och man kan se liknande (nära nog identiska) strategier tillämpas inte bara på några platser utan över hela den sociala terrängen. I förhållandet till just tidsschemat kan man notera förändringen den nya disciplinen inrättar. I klostren var tidsschemats syfte att förhindra att den tid som utmätts av Gud förspildes. Utformningen var alltså negativ och gick ut på att bekämpa

sysslolösheten. Men: ”Disciplinen inrättar en positiv ekonomi; den uppställer principen om ett teoretiskt ständigt ökat utnyttjande av tiden: ett uttömmande av tiden snarare än en användning av den; det gäller att av tiden utvinna ständigt flera användbara stunder och att ur varje stund utvinna en ständigt större mängd användbar kraft. Detta innebär att man bör sträva efter att intensifiera utnyttjandet av varje ögonblick, som om själva uppdelningen av tiden i allt mindre partiklar gjorde den outtömlig eller åtminstone som om man genom en inre, allt mera detaljerad disposition av tiden kunde närma sig en tänkbar punkt där största möjliga snabbhet skulle sammanfalla med största möjliga effektivitet.” Disciplinär makt är direkt knutet till det ekonomiska utnyttjandet, det går inte att dra någon tydlig skiljelinje mellan de olika kategorierna. ”Det är till stor del i sin egenskap av produktionskraft som kroppen är utrustad med maktförbindelser och härskarmöjligheter.” Foucault talar om hur ett särskilt ”vetande” om kroppen uppstår som inte handlar om hur den fungerar, istället rör det sig om en uppsättning strategier om hur kroppen kan organiseras i rumtiden, hur den kan konstrueras. Detta är ett blint fält i övrig politisk teori, studiet av maktens mikrofysik. ”Människokroppen ingår i ett maktmaskineri, som undersöker, bryter sönder den och sätter ihop den på nytt.”

Maktens strategier liknar alltså varandra och de har ett gemensamt syfte. Denna maktens högre dimension ger han namnet ”diagram”. Diagrammet är en ”funktion abstraherad från varje hinder och friktion ... som bör avskiljas från varje specifik användning.”

Foucault talade också om dem som maskiner; skol-maskinen, fabriks-maskinen, fängelse-maskinen, och så vidare. Diagrammet som en abstrakt maskin.

Man måste tänka sig makten som ett landskap där diagrammen utövar sina strategier på kropparna och där kropparna i sin tur utövar sina strategier i trots, i flykt, som mutation eller allt på en gång. Makten är produktiv, menar Foucault. ”Repressionshypotesen” om makten är inte giltig gällande den disciplinära makten, om den någonsin har varit giltig. Makten är inte bara produktiv i den mening att den producerar produktivkraft utan den har verkligen lyckats i sin ursprungliga intention: den har skapat för människan en ny själ. ”Det är därför inte nödvändigt att tillgripa våld för att få den dömda brottslingen att iaktta ett gott uppförande, dåren att hålla sig lugn, arbetaren att arbeta, skolbarnet att vara flitigt, den sjuke att följa läkarens föreskrifter. ... Maktens effektivitet, dess tvingande kraft utgår så att säga från andra parten — den som de tillämpas på. Den som

ingår i ett synlighetsfält och som vet om det, axlar maktens tvång och låter det spontant gå ut över sig själv; han upptar i sig en maktrelation, inom vilken han åtar sig båda rollerna; han blir principen för sitt eget underkuvande.” Det är alltså ett dystert landskap vi befinner oss i. Våldiga murar och maskiner överallt. Motstånd tycks meningslöst. Olika inspärningsmiljöer kan övertas, de kan saboteras och till och med förstöras, det är enkelt, vi har sett det göras flera gånger. Vid enstaka tillfällen sprider sig motståndet som en löpeld. Problemet är inte bara det att undantagstillstånd utlyses när elden börjar sprida sig okontrollerat och den gamla blodiga repressionen slår till igen. Nej, det största problemet förblir själen.

”Själen är kroppens fängelse” skrev Foucault. Han tänkte sig kanske, i hemlighet, att kroppen, denna begärsmaskin, denna outtömliga källa på motstånd, till slut skulle rasera alla murar. Till slut skulle köttet göra sig av med själen. Kan det vara så att det finns en djupstruktur bakom diagrammen och att kropparnas motstrategier i slutändan inte är tillräckligt? Foucault ger i alla fall inga svar på det problemet men det tycks onekligen som att han stöter på en tröskel här.

* * *

Femton år efter Foucaults bok gavs ut noterade Gilles Deleuze en kris bland inspärningsmiljöerna. I Postskriptum om kontrollsamhällena beskriver han hur murarna tenderar att försvinna från landskapet och ersättas med koder hos varje individuell kropp, koder som avgör om man har tillträde till en plats. Det verkar inte längre vara så att man är låst till en miljö en längre tid utan så att säga flyter runt; koden används för att kontrollera subjekten i ett slätt rum. Det är inte så att kontrollen och de släta rummen helt har ersatt inspärningarna men att de samspelar i en ny dynamik.

”Kontrollsamhällena håller på att ersätta de disciplinära samhällena.” Det är kropparnas obetvingliga motstånd som pressat igenom diagrammen, tvingat dem att förändras. Men på andra sidan fann vi inte friheten. Vi är kanske friare i en mening; vi är inte låsta till en miljö, vi har fler rättigheter, och så vidare, i alla fall några av oss. Men om inspärningsmiljöerna hade skarvar och tomrum emellan sig, små fickor där flyktlinjer kunde grävas, är det svårare på de nya släta rummen. ”Kontrollen är kortfristig och i snabb rotation, men också kontinuerlig och obegränsad, under det att disciplinen

sträckte sig över långa tidrymder, och var oändlig och diskontinuerlig.” Den nyvunna friheten är en illusion, även för de privilegierade. Plötsligt kan anställningar avslutas, skulder krävas in, platser spärras av för oönskade. Deleuze varnade de nya generationer som växer upp i kontrollsamhällena: ”det är deras sak att upptäcka vilka syften de därmed underkastas, liksom den äldre generationen en gång, inte utan smärta, upptäckte vad disciplinerna syftade till.”

Viljan att veta är bra. Den är nyttig och man ska hålla kvar i den så länge som möjligt. Men om du ska börja tänka, verkligen tänka på riktigt, måste man hitta utforskad mark. Relativt utforskad i alla fall. Det är vad vår lärare skulle säga till oss. Själv förmedlade han bara vad hans föregångare hade kommit fram till. Varje ord, varje stavelse kopierade han, för hand och om och om igen. Och det är ok för han var ingen tänkare. Om han ens hade aspirationen att bli nästa stora teolog som kastade om allt igen så kom han hur som helst fram till att han blott var en simpel människa efter träningen. Alla måste igenom den först. Oavsett om du är en simpel människa eller en stor tänkare så måste du igenom träningen först. Viljan att veta är träningen. Kanske håller den i sig livet ut, kanske leder den ut i utforskad mark, det är omöjligt att veta på förhand. Så håll kvar vid viljan, så länge du kan.

Kyligare ute. Mycket regn. Dag efter dag, efter timmarna i fabriken drar jag mig lugnt tillbaka till cellen. Fukten är, tillfälligt känns det som, borta och det är tid för studier. Makten, disciplinen, kontrollen, arbetet. Det är objektet för studierna nu, för det har blivit ett. Fabrikslivet är ett fängelse, en sorts inspärning. Arbetet är disciplin och kontroll. Livet i kontrollsamhället. Hela världen har blivit ett. Imperiet. Medierna rapporterar nu varje dag om nedskärningar, åtstramning. Inte här, men inte långt borta. Det kan spridas säger de. Pensionerna är hotade, dina pensioner. Det är rädslans propaganda. Disciplinära åtgärder måste tas till, dramatiska nedskärningar. Det är kyligare nu, ingen passion ingen värme. Athens gator är långt borta. Den ilska och den beslutsamheten måste tillfogas studierna. Det är det enda som kan göras i den här lilla cellen nu, ett litet Athen på skrivbordet.

Något av samma ilska och beslutsamhet måste Foucault haft när han arbetade med Övervakning och straff. Man känner det i formuleringarna. En kontrollerad ilska. Formuleringar som projektiler, stavelser som knytnävslag. Det är ett angrepp mot makten, en våldsam attack mot hela dess politiska teknologi.

Nu är det makten som attackerar oss. Det är inte vi som är angriparna längre. Vi har förlorat initiativet. Imperiet väller fram över kontinenterna med obarmhärtigt våld. Med det våld det känner bäst, penningen. Åtstramning kallar de det. Det är massdisciplinering. De plundrar allmänningarna. Det är mer än våld, det är förudmjukelse.

Några av oss sitter dock, tillsvidare, mer säkert än många andra. Det är vår plikt att försöka förstå. Vi måste försöka förstå fienden. Vi måste igen tillbaka till studierna.

Det är tur att vi har funnit vår Lärare. Vi kan alltid fråga vad skulle vår Lärare säga. Han skulle säga att det är slöseri med tid att jämra sig över det man kört fast i, gör något annat istället. Det finns tusen uppgifter för oss! När tog du en lång promenad senast? Dina löjliga

små powerwalks räknas inte. Gå i timmar! Fukten är jobbig, visst, men motionen gör dig gott. Så är det. Man måste ha gått en tid för att skriva ett ord. Vill man skriva flera måste man ha gått en längre tid.

Vi undrar om de gick mycket vid klostren. Kanske hade de tillräckligt med sysslor för att ge kroppen vad den behövde. Klosterdisciplinen skulle inte vara möjlig utan det. Och vårt arbete kommer inte att vara möjligt utan långa promenader. Vi oroar oss i onödan för tidsbristen men vad spelar tiden för roll om vi ändå inte arbetar när vi har den? Vår Lärare skulle kasta ut oss med en gång. Gå! Gå i timmar! skulle han säga.

Det är nästan tio år sedan nu. Tio år! Och vi har fortfarande inte blivit färdiga med Imperiet. Är det bra eller dåligt? Nästan säkert dåligt. Hur många gånger har vi återvänt till de här sidorna egentligen? För många. För många gånger utan att ha arbetat vidare med begreppen. Så mycket grundläggande fick de rätt, herrarna Hardt & Negri. Och så mycket grundläggande blev vi tveksamma till. Framför allt optimismen. Den tål vi inte. Ärligt talat gör den oss illamående. Det är multitudens mörka sida vi vill åt. Det rent destruktiva, till och med självdestruktiva. Exodus utan motimperie. Vägran utan potenza. En multitudes av Bartlebys.

Den här gången betvingar vi ljuset och glädjen, och läser från den mörka sidan.

Det finns en mystik där, en oerhörd kärlek till livet och levandet som är oerhört svårt att inte ryckas med i. För ett tag i alla fall. Ingen är melankoliker fullt ut, det är omöjligt. Ibland rycks man med men snart kommer misstänksamheten och besvikelsen. Livet genomsyrar arbetet rakt igenom och det svämmas över åt alla håll. Det är vad de säger, herrarna Hardt & Negri. Kapitalet har blivit en parasit. Det säger de också. Men om det är precis tvärtom? Vad skulle det innebära? Melankolikern kan inte hålla tillbaka misstanken. Besvikelserna har blivit för många. För många gånger har innovationerna lett till förfinad och utökad kontroll. Ofta misstänker melankolikern att optimismen om det levande arbetets befriande kraft i själva verket är en fälla. Hon misstänker att det levande i det levande arbetet är icke-levande, motsatsen till befrielse. Vad nu det skulle vara.

Men det stämmer att kapitalet parasiterar. Vi har sett det så ofta i flera år nu. Åtstramning, utförsäljning, inhängning. Parasiten skövlar frukterna. Samtidigt är det svårt att se den biopolitiska produktionens befriande kraft, utan att vara blåögd optimist. Kanske parasiterar kapitalet på sin egna avkomma. Vilket väldigt odjur! Monster räcker inte för att beskriva det.

Risken är överhängande att läsandet går förlorat om inte skrivandet sker jämsides med läsandet, samtidigt som läsandet. Det har skett så

många gånger redan. Viljan att veta driver på läsandet så snabbt att pennan inte hinner med. Det är en fråga om disciplin. Det är inte bra alla gånger att drivas med i törsten, inte när man har upptäckt en sanningsägare. Man måste i så fall läsa om igen och igen, tills det saktar ner, och då får man aldrig glömma pennan. Värst är det med de som blir långrandiga. Det behövs avbrott, pauser, för att samla sig. Finns det inte får man infoga dem själv. Klockan är inte alltid din fiende.

Men läsandets skrivande, hur fungerar det? Hur gör man? Det handlar om en särskild sorts disciplin. ”Ditt citerande räcker inte långt,” sa E. ”Din skrivbok är full med citat men inga kommentarer, inga egna tankar, nästan inga i alla fall.” Men ingen av oss vet hur man egentligen gör. Kanske kräver varje enskild bok sin egen metod. Vårt famlande bottnar kanske i att vi ännu inte lärt hur man närmar sig boken som sådan. ”Hur man plockar fram en bok, ens hur man håller i en bok!” sa E. ”Vi famlar i mörkret! Vad skulle vår Lärare säga?” Idioter, skulle kan säga. Återvänd varje dag till boken, kopiera varenda ord för hand, var uthålliga. Lyssna på tänkarna. Så gjorde de säkert i klostren. Fortsätt trots er idioti. Fortsätt försöka. Det är träningen. Tiden kommer utvisa om ni lärt er. Det är vad vår Lärare skulle säga till oss.

– Hur går det med askesen? Hur långt har du kommit med den asketiska regimen?

– Jag är inte gjord för det här, oduglig som jag är. Så det går långsamt såklart. Vår lärare skulle inte vara nöjd. Piskan skulle vara framme. Den skulle vina i luften och landa på ryggen med ett Rrapp! och två iskalla ögon skulle borra in i oss. Så skulle vår lärare göra om han inte hade varit död i femhundrafortio år. Eller så önskar vi att han skulle göra. En som vet hur man tar hand om oduglingar som oss.

Vad skulle vår Lärare säga? Det är E:s ständiga fråga nu. I den här slappa och ofokuserade tillvaron, förpestad med njutningsflödet och vår idioti. Vad skulle Thomas a Kempis säga? Rutiner! skulle han säga. Det behövs regler och rutiner här! Genomtänkt organisering och sträng uppföljning. Kroppen och sinnet ska tämjas och riktas. Det finns bara en väg för oduglingar som oss. Den tar tid. Ständiga försök och misslyckanden. Sedan justera och börja om. Vi försöker föreställa oss vår Lärare som ständigt vakande över oss, korrigerande, sträng men också vis. Vi har ju faktiskt kommit en bit på vägen. Det är annorlunda nu, tack vare vår Lärare. Metodiskt formas den asketiska regimen. Embryon har utvecklats och något som börjar likna en ny vardag har tagit form. Vad är nästa steg? måste vi också fråga oss. Men vår Lärare är metodisk. Han är motvikten till oss ivriga oduglingar som försöker och misslyckas, som rusar fram innan rutiner har präntats in och blivit kroppsliga, vardagliga. Straffen för vårt syndande, piskrappen på ryggen, måste komma när vi misslyckas. Kroppen måste märkas, präglas, så lär den sig och så att den får ett minne. Det är inte behagligt men det är nödvändigt. Det förstår vi nu, det har vi lärt oss att förstå nu.

Se på oss, sa E. Man skulle nästan kunna tro att vi inte är några idioter. Var sin trave med böcker, skrivandes anteckningar och en allvarlig min. Någon utifrån skulle inte lägga märke till att det bara är introduktionsböcker, att anteckningarna bara består av långa citat med feta frågetecken efteråt och att den allvarliga minen egentligen säger ”förstår jag det här rätt är det kört.”

Men vi vet inte om vi har förstått någonting. Kristeori. Bara ordet ger oss huvudvärk. Vi ångrar redan att vi gav oss in i det här men nu kan vi inte ta oss ur det. Vi måste försöka förstå, det handlar om hur vår vardag kommer att förändras den närmsta tiden. De intellektuella gör det inte lätt för oss, så som de bråkar med varandra om hur man ska förstå krisen. Och vad är det för kris egentligen? Är det skulderna som är grundproblemet eller tillväxten eller arbetslösheten eller allt samtidigt och hur hänger det i så fall ihop? Vi börjar på ett ställe men så kommer någon och säger att det är något annat vi måste börja med. Alla kvällar vi har lagt ner på det här och det enda vi kommit fram till är att vi måste bestämma var vi ska börja.

Varför inte börja med pengar. Något så simpelt och vardagligt men samtidigt så mystiskt och mäktigt. Några har mycket pengar, kanske för mycket säger vissa, och andra har lite eller inga alls, vilket också är ett problem. Pengar styr världen, men varför och hur? Vi börjar med pengar. För oss betyder det att gå tillbaka till Marx. Damma av Das Kapital och läsa det där kapitlet som vi alltid hoppade över förut.

Pengar är något speciellt i det kapitalistiska produktionssättet. Det har fått historiskt specifika egenskaper. Pengar har länge används men det är först nu som det spelar en sådan central roll i produktionen och distributionen av varor. Det är inte bara samhällets komplexitet som gör det, även om det i viss mån lagt grunden. Det är pengar som är viktigt i den kapitalistiska världen, inte primärt verkliga behov. Det är mer än bara cirkulationsmedel, det förstår alla. Det är bara att öppna ögonen. Allt kan köpas för pengar, och det är begäret till pengar som avgör vad som kommer att produceras. I den här världen är pengar frihet och makt.

Marx gör naturligtvis allt han kan för att göra sin analys så tråkig och komplicerad som han kan. Kanske för att han tycker framställningen kräver det, det kan inte vi avgöra, E. och jag. Vi har dock lyckats notera några saker. För det första har penningen liksom varan två sidor eller begrepp, eller kan man säga en dubbelnatur. Å ena sidan är det ett värdemått, en representation av en varas bytesvärde; å andra sidan är det ett cirkulationsmedel, en universell ekvivalent som underlättar bytet av varor. Ganska simpelt ändå, men det är på marknaden, där pengarna används, som det blir lite mer komplicerat. Pengar i rörelse avslöjar en rad motsättningar i själva penningformen. Vi kan se på bytet till exempel. En vara, exempelvis vår arbetskraft, byts mot pengar, som byts mot andra varor, öl och pizza bland annat. Det ser ut som att ekvivalenter byts mot varandra men i själva verket är rörelsen vara-pengar-vara assymetrisk. Det är inte säkert att man kan sälja sin arbetskraft just när man behöver pengar, och när man har pengar är det inte säkert att just det man vill ha finns att köpa. Därför uppstår

behovet, och fetischen, att samla pengar. Det kan både skapa hinder på marknaden, som när pengarna samlas på hög, och vara ett medel för att få igång cirkulationen igen. Det innebär också en konsolidering av makt, av klassintressen, och konflikt. Å ena sidan de som har pengar och därmed makt, och å andra sidan de som inte har det och tvingas sälja sin arbetskraft för att leva. Det följer logiskt, säger Marx, från penningformen. Han skriver att penningformen inte upphäver de inre motsättningarna ”men skapar den form, i vilken de kan röra sig.” Makt utspelar sig onekligen på och i kropparna och marken, men bakom flödar pengar, varor och värde.

Vi minns sommaren, E. och jag, när vi läste Foucault. Här är den saknade pusselbiten, den om varför makten betar sig som den gör. Makten i kapitalets värld är formad efter pengarnas, varornas och värdets flöden. När kapitalet krisar och söker vägar att omstrukturera sig kan vi räkna med att det också innebär nya sätt att kontrollera, disciplinera, bestraffa och mutera kropparna och miljön omkring oss.

Men tillbaka till pengarna. Fast det är inte så mycket pengar vi ser nu utan frånvaron av pengar, skuld. Alla har en massa skuld, och vi måste betala tillbaka. Marx skriver om det också, men inte mycket. Borgenärer och galdenärer. Gammelmodiga ord tycker vi, men de används tydligt fortfarande. Dessutom är de likt kapitalisterna karaktärsmasker, som Marx kallar det. Det finns såklart människor där, verkliga individer, men egentligen är det företag, banker, fonder och så vidare som är de verkliga aktörerna. De sitter på pengarna och de kommer inte att låna ut några om de inte kan få tillbaka dem, och helst lite mer än de lånade ut. Deras utgångspunkt är pengar, inte varor. Det byter inte varor mot pengar som de köper nya varor med utan tvärtom. Pengar investeras i något som ska ge mer pengar tillbaka. Det är det de har problem med nu och därför krisen.

Jaha, då måste vi börja om igen. Börja med det där något som de investerar i för att få mer pengar.

Har inget minne av första kontakten med Marx. Ett urval av hans samlade skrifter finns någonstans där i början, men den första direktkontakten är diffus. Kanske för att han från första början varit med i bakgrunden, liksom tyst påverkat alla de andra och planterat sina tankar hos dem, antingen som ett rättesnöre hos vissa eller som ett spöke hos andra. Särskilt hos anarkisterna. Det minns jag fortfarande. Anarkisterna var särskilt upptagna med att bråka med Marx, fast det egentligen inte var så mycket Marx de ogillade som hans efterföljare. En sak var dock obestridlig; i en värld dominerad av pengar, lönearbete och konsumtion kunde ingen civilisationskritik undkomma att ta sig an Marx.

Minns att det började med filosofin. Historiematerialism och dialektik och andra tunga begrepp. En syn på världen, eller snarare ett angreppssätt, som gick till grunderna. Det börjar med en intuition, en känsla av att något är fundamentalt fel med världen. Att det inte borde vara såhär. Minns en fras från Marx, som i sin tur tog det från Shakespeare: Ur led är tiden. Det är inte bara människor som är ur led,

hela samhällen, ja hela världen är ur led. Marx talade om det där. Om materiella rörelser, att det inte räcker med idéer och vilja. Den mentala bilden av ett slags historiens kontinentalplattor som sakta rör sig ifrån eller mot varandra och orsakar jordbävningar. Det är marken vi alla står på han ville beskriva.

Det började med filosofin men det leder såklart till frågan om praxis, handlandet. Det är i själva verket där från början även om man inte omedelbart ser det. Problemet är bara att det för vissa av oss gäller handlingsförlamning. Sanningen är inte alltid revolutionär, den kan också leda till besvikelse och hopplöshet. Kapitalet, så som Marx kartlägger det, framstår som totalt. Kapitalet har koloniserat hela världen, och nu vårt inre. Hur kämpar man mot en sådan fiende? För Marx var det kämpande subjektet proletariatet, men vilka är proletärerna egentligen? Det finns så många skikt och fragment nu.

Skillnaden är kanske bara utgångspunkten, från vilket perspektiv man kommer. Fattigdomen, den trängda tiden, våldet, eller allt samtidigt. Bristen. Det är den gemensamma nämnaren. Det proletära tillståndet kan ha många orsaker men bottnar i den bristen, egendomslösheten. Att sakna makt, tid eller pengar eller allt samtidigt. Att vara proletär är att vara fastnaglad i bristen. Bristen leder till hunger. För vissa är hungern där från början. För andra kommer den efter en period av melankoli. Ytterligare några fastnar i hopplösheten. Det är hungern som Marx talar om när han talar om materiella rörelser. Proletariatets hunger. Det är något helt annat än den spiritualistiska hungern och den borgerliga hungern. Proletariatets hunger är en hunger efter bröd, för överlevnad. Den motiveras av nöd.

Har alltid betraktat Marx som en genuint pessimistisk tänkare, men hans tänkande om brist och nöd, materiella rörelser och historiska subjekt, uppenbarar trots eller kanske tack vare den aggressiva pessimismen en svag gnista av hopp.

Skrivandet! Det är för skrivandet vi gör det här, sa E. Det är därför vi upprättar vårt klosterliv, vår asketiska regim. Glöm inte det. Det är vår uppgift och vårt kall. Först skrivandet och sedan följer tänkandet, om vi blir utvalda. Det är så lätt att falla in i njutningsflödet. Det är den djävulska spiral som den här världen kastar in oss i: fabrikslivet och njutningsflödet. De ger varandra och stärker sitt grepp om oss hela tiden. Den asketiska regimen blir allt svårare att följa ju fler avbrott vi låter njutningsflödet fylla åt oss.

- Tricket är att nära en ny slags njutning, en annan sort.
- Men det är en farlig väg. Hur kan vi vara säkra på att inte också en sådan passiviserar?
- Vi kanske inte kan vara säkra, men finns det något alternativ?
- De intellektuella hade en disciplin i ryggen. En disciplin de fick från universiteten, eller tidigare ändå. Tiden de levde i var inte så infekterad av njutningsflödet som vår och de fick riktig bildning. Vi lever i en annan tid. Vi saknar allt det där. För oss kan det vara för sent.
- Jag tror ändå på skrivandet. Visst har vi väl båda funnit njutning i

det? Det är svårt och krävande samtidigt som det ger njutning. Det är först nu vi börjat sammanföra det med viljan att veta. Vi behöver bara ge det mer tid. Det finns något där.

– Men det misslyckades. Det gjorde det och kommer göra igen därför att fabrikslivet tränger tiden för oss. Vi kan inte låta oss luras av de här fåfänga drömmarna om att efterlikna de intellektuella. Det är en farlig väg säger jag. Först högmot och sedan besvikelse. Det kommer också att passivisera oss. Och kom inte dragande med det där slitna Becketticitatet igen.

– Tur för dig att vi har funnit vår Lärare. Du hade glömt det, eller hur?

Vad har vi lärt oss om krisen? Att det är kört. Helt jävla kört. Härifrån blir det bara värre. Vi kommer inte att slippa undan på många år. Kanske aldrig. Krisen är inte längre någon övergående period, den är permanent. Den går i vågor, stundtals mer våldsamt men aldrig lugnt. Det är inte frågan om vad den ena eller andra kapitalisten vill göra utan vart kapitalets flöden tvingar samhället, som Marx sa. Och om inte den ekonomiska krisen gör slut på oss så kommer den ekologiska att fixa det.

Det kan bli så väldigt mycket värre. Det har vi sagt länge nu och vi har trott det. Men vi trodde inte att det skulle gå så fort och hastigheten skrämmer oss. Visst, vi har det fortfarande relativt bra och kommer troligen klara oss bättre än många andra. Men lite bättre jämfört med hur väldigt mycket sämre det kan gå är fortfarande inte särskilt bra.

Politiken har vi aldrig riktigt trott på och krisen har bara gjort politikens omöjlighet tydligare. Hoppet, om det nu trots allt finns, står till vardagen. Förändra vardagen! Det har vi också lärt oss. Men vi är paralyserade av vår isolation. Det är problemet. Att bryta isolationen. Det är det svåraste och det mest skrämmande, mer skrämmande än alla kollapsscenarier.

Nu är det hög tid att ställa frågan; hur kunde det bli så här? Hur kunde det gå så fel? Det här skulle ju bli året då du började skriva på riktigt. Varje dag sa du. Du har det kanske bara inte i dig. Du kanske helt enkelt inte är gjord för att skriva. Erkänn det, du är oduglig till allt. Visst är det så? Tur för dig att vi har funnit vår Lärare. Det är dags för lite utvärdering.

Det började bra. I ett par veckor lyckades du faktiskt skriva lite. Inte så bra som du hoppades men det var en god början. Det är inte mycket som får dig att verkligen hålla skrivandet igång. Viljan att veta är det bästa. Det enda egentligen. Den här besattheten, det är den som får dig att skriva. Så det bästa du kan göra är att hålla fast vid den och göda den. För det är precis vad du misslyckas med efter bara ett litet tag, ibland lyckas du inte hålla igång mer än några dagar. Det finns två orsaker har vi märkt.

Den första orsaken till att du misslyckas skriva är din brist på koncentration. Som du själv märkt får du ofta idéer och börjar till och

med skriva några ord och nån mening. Men nästan lika fort faller du bort. Någoting är fel med dig. Antingen i din konstitution, eller så är det någon skit du stoppar i dig. Antagligen både ock, men det ska gå att träna bort.

Den andra orsaken till att du misslyckas skriva är din slapphet mot njutningsflödet, det släpps alldeles för lätt in. Det saknas tydliga gränser och det är alldeles för lätt att koppla in i njutningsflödet. Det funkar inte att bara göra det i huvudet, gränserna måste sättas konkret. Dra ut sladdarna, släng i soporna och glöm bort, avsluta abonnemang och släck ljuset.

Egentligen visste vi redan det här sedan tidigare, eller hur? Men nu har vi kartlagt det och kan uppdatera vår asketiska regim. Men det är inte bara regimen som är det viktiga. Lika viktigt är det att vi kommer fram till vart vi vill komma, vad som är målet. Om det har vi har varit alldeles för vaga. Det är en parallell process som också behöver utvärderas.

Våra intellektuella projekt. Vi har för många, det är klart. Vi saknar förmågan att avgränsa, fokusera och framför allt att hålla oss till ett projekt i taget. Hur många har vi inlett vid det här laget? Ett om idioti, ett om krisen, ett om fabrikslivet och ungefär hundra om filosofi. Det har inte blivit något av det. Anledningen till att det aldrig blir något av projekten är troligen ganska enkel. Vi vet inte vad ett projekt egentligen är.

Som tur är har vi funnit vår Lärare. Vi frågar honom och han säger Idioter! Ni måste arbeta, säger han. Arbeta på riktigt, på riktigt skriva och i minsta detalj planera, formulera och fullfölja. Det är inte sant att vi har inlett flera projekt, säger vår Lärare. Vi har inte inlett ett enda! Vi vet inte ens att svara på frågan varför; varför det ena eller det andra projektet. Några gånger har vi kommit nära, det är sant, som när vi har försökt uppfinna en ny början, de gångerna vi tog upp en gammal bok och verkligen läste den som om det var för första gången igen. Det var nästan intellektuella projekt, säger vår Lärare. Där fanns något.

Vi ska göra något liknande. Fast bättre och större. Mer genomtänkt och långtgående. Men var vaksamma, säger vår Lärare. Bli inte för entusiastiska. Ett riktigt projekt kräver förberedelser. Det har varit vårt första misstag, att vi aldrig förbereder oss, vi bara rusar in i något och nästan direkt tappar kompassen och lika fort intresset. Så förbered! Förbered noga, säger vår Lärare.

Ett intellektuellt projekt har en målsättning. Kunskap, naturligtvis. Det är vad viljan att veta törstar efter. Men inte flyktig, ytlig eller opersonlig kunskap. Kunskapen ska införlivas, göras verksam och transformativ. Det är poängen. Det räcker inte att bara ta sig igenom en bok, skriva några rader och inbilla sig att man har blivit bildad. Det är när den förändrar ditt sätt att se på världen, när den tvingar dig att ställa nya frågor, och ställa dessa frågor på nya sätt, det är då kunskapen på riktigt har tagit plats i dig.

Det sker inte över en natt. Även om det känns så ibland när vi i nattens rum tas över av en bok. Sömnen har en förmåga att stjäla mycket av kunskapen så att du, när du vaknar, har förblivit oförändrad. Det sker inte över en natt, det kräver hårt arbete. Det kräver planering. Det måste bli ett projekt.

Så, vi har viljan att veta, kunskapsörsten. Vi vill till exempel förstå krisen. Vi kan svara på frågan varför, det är enkelt: den genomsyrar vår vardag, från vad vi hör på radion till morgonkaffet till chefens antydningar om den ”osäkra marknaden” på eftermiddagsmötena till oron för framtiden på kvällen. Vi vill förstå krisen så att vi kan besegra oron, så att vi kan söka vägar ut. Vi planerar. Tar fram böckerna, ställer frågor, läser, antecknar. Vi går vidare. Och någonstans på vägen tappar vi farten, kommer av oss, blir tvungna att börja om.

Det är kanske bara lathet. Vi klarar kanske inte hårt arbete, helt enkelt. Fast i fabriken arbetar vi hårt, inte varje dag men tillräckligt för att göra oss trötta. Projekten kräver den där extra ansträngningen, det utöver det normala. Var finner vi den extra kraften? Vi vet vad vår Lärare skulle säga. Gud. Men det hjälper inte oss så mycket. Hur gjorde de intellektuella? Inte de på akademierna, de som var ohindrade av fabriksliv eller andra tids- och kraftdödare, utan de andra, de nomadiska, organiska eller revolutionära?

Imperiet

”Imperiet materialiseras inför våra ögon.” Med de orden inleder Michael Hardt och Antonio Negri boken Imperiet, första boken av tre där de lägger fram sin hypotes om den nya världsordningen och dess fall.

Imperiet känner inga gränser, det införlivar allt i sitt grepp. Världsmarknaden och den gränslösa kontrollen röjer alla hinder. Hela jordklotet är dess territorium. Imperiets kartor täcker allt du kan se. Imperiet hatar gränser och barriärer. Imperiet är den värld där makten och kapitalet har blivit ett, den verklighet vi lever i. ”Kapitalet rör sig i riktning mot ett slätt rum som styrs av okodade flöden, flexibilitet, ständiga moduleringar och tendenser till utjämning.” Detta betyder ingen utjämning av samhällsklyftorna utan fler skiktningar och fler omkastningar av privilegier. Kapitalet rör sig mer obehindrat och snabbare över gränserna. ”Finansiella flöden och penningflöden följer i stort sett samma globala mönster som arbetskraftens flexibla organisering. Å ena sidan söker sig spekulativt och finansiellt kapital dit priset på arbetskraften är som lägst och de administrativa möjligheterna att garantera exploatering som störst. Å andra sidan blir de länder som fortfarande värnar stabilitet i arbetsvillkoren, och vägrar göra arbetet helt och hållet flexibelt och mobilt, straffade och pinade och slutligen krossade av de globala penningmekanismerna. Börskursen faller när arbetslöshetsnivån sjunker, eller snarare när andelen arbetare som inte är omedelbart flexibla och mobila ökar. Samma sak händer när ett lands socialpolitik inte är helt förenlig med imperiets påbud om flexibilitet och mobilitet.” De gamla inhägnaderna, rummen det disciplinära samhället skapade, är i kris, men det är inget problem för imperiet som lever av krisen. Det imperiella rummet är inte slätt för att det skulle ha förvandlat ruinerna till aska utan för att kropparna flyter från ena platsen till den andra med färre och färre hinder. Att maktteknologierna sprids ut över hela den samhälleliga terrängen innebär faktiskt att subjektiviteterna produceras på ett ännu intensivare sätt. För som Michel Foucault har visat är maktteknologierna i högsta grad inneboende i kropparna själva, de kommer lika mycket från de kämpande subjekten som från den suveräna staten. Makten rör sig inom ett immanent fält. ”Med andra ord är inte disciplinen en yttre röst som dikterar våra praktiker från ovan, välvande sig över oss, som Hobbes skulle ha sagt, utan snarare något

i stil med ett inre tvång som är oskiljbart från vår vilja, immanent i och omöjligt att skilja från vår egen subjektivitet.” En själ produceras, en ny människa. Men denna är inte bara arbetskraft utan också konsument. Och det är just denna dubbelnatur som människan har i den kapitalistiska världen som ger den en dynamisk kraft. Det är i själva verket denna kraft, det levande arbetets osläckliga begär, som har drivit fram krisen. Den är inom men emot. Människan har sina egna intressen, och faktiskt varje enskild har sina intressen och begär. Dessa sammanfaller inte alltid med makthavarnas eller kapitalägarnas. Men de realiserar på marknaden. Allt mer antar varuformen, allt från våra basala behov till de mest specifika begär. Kapitalet är ett axiomatiskt system, ”alltså en uppsättning ekvationer och relationer som bestämmer och kombinerar variabler och koefficienter omedelbart och likvärdigt, tvärs över olika terränger utan någon koppling till tidigare och fasta definitioner eller villkor.” Det är det levande arbetet som skapar mervärdet som görs till profit och det är det levande arbetet som återskapar sig genom konsumtionen. Det tvingar också fram kriser och det innoverar. Det levande arbetet är imperiets hjärta och hjärna.

Imperiet började att materialiseras redan för ett halvt sekel sedan. Vissa händelser har accelererat processen fortare än andra, särskilt sönderfallet av den sovjetiska ackumulationsregimen, men den kanske viktigaste förändringen är nog de omvälvningar i produktionsteknologierna som nu griper in i livet i sin djupaste innebörd. ”Livet produceras inte längre i reproduktionens cykler, som underordnas arbetsdagen; det är tvärtom livet som genomsyrar och dominerar all produktion. Arbetets och produktionens värde bestäms faktiskt djupt inne i livets inre.” Hardt & Negri kallar det för den biopolitiska produktionen.

Arbetet är potentiellt autonomt. Det fungerar inte längre i egenskap som variabelt kapital som exploatörerna infogar i värdetvåningsprocessen. Det levande arbetet är bortom måttet. Potentiellt. Hardt & Negris hopp står till den sorts levande arbete som de kallar immateriellt arbete. ”Hjärnor och kroppar behöver fortfarande andra för att kunna producera värde, men dessa andra som behövs kommer nödvändigtvis inte från kapitalet och dess förmåga att orkestrera produktionen. Idag tar sig produktiviteten, välståndet och skapandet av samhälleligt överflöd uttryck i den samarbetsinriktade interaktiviteten

genom språk-, kommunikations- och känslonätverk. Det immateriella arbetet tycks därmed, i de uttryck som härrör från dess egna kreativa energier, lägga grunden för ett slags spontan och grundläggande kommunism.” Denna det immateriella arbetets spontanta och grundläggande kommunism står emellertid i direkt kontakt med konsumtionslivets dubbla infångning. När allt blir till arbete blir också allt till varor och tjänster på marknaden som konsumeras med lönen.

Konsumtionslivet är ett aldrig sinande njutningsflöde. Imperiet får allting att flöda; arbetet, konsumtionen, kontrollen, befolkningen, livet. Subjektet som reser sig ur denna flödande och hybrida gyttja är verkligen monstruös. Och namnet på detta revolutionära monster är multituden. Hardt & Negri kallar det för multituden just därför att det inte är en enhetlig massa, ett Folk. Multituden är en ansamling av singulariteter, både i rumslig och tidlig mening. Den pulserar och är i konstant blivande. Den biopolitiska produktionens väldiga flöde av kroppar producerar singulariteter och distribuerar dem över ett immanent fält, ett gemensamt kött. För Hardt & Negri är den en potentiellt självständig kraft. Men det måste sägas att imperiet trivs med denna hybrida, ständigt mobila och ständigt innoverande multitud. Hardt & Negri insisterar på att multituden är en immanens och att dess livsgivande kraft i slutändan är okontrollerbar för imperiet. Imperiet är världen utan utsida, men multituden kan lämna den bakom sig. Och så börjar den långa färden för det nya augustinska projektet: multitudens exodus till absolut demokrati.

Den långa färden sker på en märklig plats. Imperiets släta rum producerar en slags icke-plats på grund av sin flytande karaktär; de många och hastiga omkastningarna, det kontinuerliga modulerandet, och så vidare, men de strömmar oftast samman i metropolen. Metropolen karaktäriseras inte bäst av de stora byggnaderna, asfaltsnäten eller massan av människor. Ordet stadsbild är fullständigt missvisande; metropolen pulserar, lever, det finns ingen fast punkt. Metropolen och multituden går i så hög grad in i varandra att det är svårt att skilja dem åt. Det är i en mening en kropp utan organ. Metropolen har också sin samtidigt undflyende som påträngande skuggsida, vecken och hålen där multitudens mörka sida finns.

Om multitudens ljusa sida i rasande hastighet producerar flytande gemenskaper och liv,

marknader och varor, så är multitudens mörka sida det svarta hål som absorberar flödena, som neutraliserar dem. Den mörka sidan är tyst och seg, nästan orörlig. Likt mörka objekt absorberar fotoner och därför inte reflekterar något ljus absorberar multitudens mörka sida imperiets bombardemang av stimuli. Den framträder endast på våra lysande skärmar i form av simulationer och statistik. Vi kan endast ana den i den stora massan av exkluderade, bland de oanställbara och bland de inkluderades Bartlebys.

Multitudens mörka sida neutraliserar och till och med upplöser mycket av de gemenskaper och livsformer som imperiet och multitudens ljusa sida påtvingar. Inte på ett aktivt sätt utan just på grund av sin inaktivitet, sin radikala passivitet. Detta är ett bekymmer för imperiet och multituden som båda är beroende av liv, framåtanda och innovationer. Hardt & Negri bekymrar sig också för detta svarta hål mitt i metropolen. Den är korrumpierande och negativ. ”Vi måste skapa en ny samhällskropp, vilket är ett projekt som långt överskrider vägran. Våra flyktlinjer, vårt exodus, måste vara konstituerande och skapa verkliga alternativ. Bortom blotta vägran eller som en del av denna vägran måste vi också skapa nya livsformer och framför allt en ny gemenskap.” Multitudens mörka sida är en ofrånkomlig del av detta nya augustinska projekt, inte något vi måste bortom. Det är en garant för att inte gemenskaperna ska bli av denna världens, imperiets, gemenskaper. Mörkret följer med i varje steg på resan.

Det går att schematiskt sammanfatta projektet i tre steg; först vägran, sedan uppror, och slutligen absolut demokrati.

Livet börjar vid vägran. Vägran att lyda auktoriteter, vägran att konformeras till världens orättvisor. Vid varje punkt i vardagen, vid varje rörelse, möte och yttrande pulserar en maktdynamik, en motsättning där vägran kan bryta ut i öppen konfrontation eller undandragande. Kanske tar det senare en mer betydande roll under det imperiella kontrollsamhällets tidsålder. ”Om detta att vara emot under moderniteten ofta innebar en direkt och/eller indirekt, dialektisk kraftmätning, kan motståndet i postmoderniteten mycket väl visa sig mest effektivt om en sned eller diagonal ståndpunkt intas. Slag mot imperiet kan mycket väl vinnas genom återtag och avfällning. Denna desertering saknar plats; den berövar makten dess platser.” Ibland kan passiviteten i meningen att inte delta, som vår käre Bartleby, vara ett slags deserterande. Imperiet kräver ofta och allt

mer just deltagandet, samarbetet, av multituden inte bara i det offentliga – som har spektakulariserats långt bortom vad Debord föreställde sig – utan också i konsumerandet och på arbetsplatsen. Konsumtionen är, för företagen, inte god nog om den inte kan göras produktiv genom inlemmandet av konsumenternas affektiva och immateriella arbete. På arbetsplatserna implementeras företagsvänliga former av skendemokrati för att förmå arbetskraften att helt uppgå i företaget som kropp, som organism. Vi stimuleras, kontrolleras och kommenderas in i multitudens ljusa sida, den produktiva biopolitiska kropp som livnär imperiet. Det är imperiets demokrati.

All den vägran, det vardagliga motståndet mot imperiet, ackumuleras stundtals till uppror. De är alltid självorganiserade även om imperiet självt ibland simulerar egna uppror. Skillnaden tydliggörs i hur spridningen affekterar multituden. Vi känner alla till dem: demonstrationerna, upproppen, babblet och resten av skiten som går under epitetet politik. Det kan vara gift men är oftast tomma gester, meningslöst skådespel. Motimperiska uppror infekterar som ostoppbara muterande virus och bryter ner imperiets kontroll. Det bryter ner kommunikationslänkar, förlamar produktions- och konsumtionsflöden, löser upp gemenskaper, och tvingar till slut fram verkliga undantagstillstånd. De avbryter och avslöjar världen. Imperiets tid skärs av, ett stillestånd bryter in. En Händelse äger rum. Händelsen har sin egen logik; när tiden står stilla rör sig multituden inte enligt de gamla flödena utan diagonalt eller vertikalt. Plötsligt kan en högutbildad arbetslös offra sitt liv för stormningen av en polisstation, bara för att det är som om Sanningen har uppenbarat sig och någon återgång till den gamla tiden, imperiets tid (chronos), vore outhärdligt, som död.

Imperiet är planetärt så det räcker inte med att en väldig Händelse frälser ens ett helt land, en ny gudomlig stad måste byggas. Det sista steget, absolut demokrati, som bara är sista steget för oss men första i en lång serie för en ny tid, är etablerandet av multitudens institutioner. De är självorganiserade gemenskaper med delade etiska levnadsmönster, en ny livsform. Det är vardagslivet revolutionerat, med nya vanor, behov och begär. Det rör sig i egentlig mening inte om någon motmakt utan snarare om nedbrytandet och upplösandet av makt, av all suveränitet.

Vägen till den gudomliga staden lysas upp av upprorens eldar, och den byggs av

allmänningar. Allmänningarna är den gudomliga stadens gator, torg, parker och tunnelbanor, dess verkstäder, laboratorium och bibliotek, alla kablar och ledningar som får staden att pulsera, det är jorden som föder oss, det är allt det som ger oss livets oändliga möjligheter. ”Allmänningarna är förkroppsligandet, produktionen och befrielsen av [multituden].” Allt finns redan där naturligtvis. Det materiella välståndet finns i överflöd, men det har varit imperiets uppgift att hålla dem åtskilda; genom isolationen (i konsumtionen), genom kontrollen (i produktionen) och genom rädslan (i samhället). Alltings återställelse till det gemensamma är dock ingen återgång till det förgångna utan en ny ordning.

Multitudens absoluta demokrati innebär först och främst inverteringen av livet så som det är i imperiets värld, det vill säga den planerade förstörelsen av arbetet och frigörelsen av livets tid. Medan majoriteten av arbetsplatserna överges, transformeras eller nedmonteras – och de mest förhatliga förgås i eld – tar multituden de livsnödvändiga allmänningarna i besittning. Med all säkerhet kommer det ta lång tid, bölja fram och tillbaka med perioder av tumult och omvälvande Händelser följt av perioder av stiltje. Ingenting kommer att förbli svart eller vitt, allt blir grått. Allmänningarna, i spänningen mellan metropolen och den gudomliga staden, skiftar färg hela tiden. Från de vita, sanktionerade, allmänningarna till illegalitetens svarta och tillbaka igen. Imperiets ”ackumulation genom frantagande” sveper över världen och inhägnar och slår sönder allmänningar samtidigt som det är beroende av dem. Teknologierna producerar kunskap som får svarta marknader och gråa allmänningar att poppa upp tusenfalt. I kampen över det gemensamma rör sig multitudens sidor simultant men inte alltid i symbios. Den mörka sidan infekterar och parasiterar på allmänningarna, agerar som ständigt hot mot penningens makt. Den mörka sidan tvingar fram innovationer i tjänst för arbetets förstörelse. Multitudens mörka sida är garanten för kommunismen i det gemensamma, den negativa kraft som bryter ner all socialism.

Nej, det är ingen glädjetur eller lyckokur. Det kommer att göra ont. Det är bra och rätt att vilja bort från det, men du måste igenom. Det är ett oundvikligt stadie. Ja, det är ett stadie, en omvandlingsfas till något annat och omvandlingen gör ont. Askese ska inte förskönas med att beskriva det som något det inte är men den kan göras på bättre eller sämre vis. Det är det som är problemet nu. Som tur är har vi vår Lärare. Det finns flera stycken. Din första uppgift är att välja en. Många har försökt på egen hand och oftast slutar det illa. Undvik det misstaget. Erkänn din svaghet och behov av en Lärare. Din andra uppgift är att ta reda på vad du verkligen vill. Inte vad du känner för stunden eller till och från utan det du verkligen, verkligen vill. Det kan vara svårt att veta men det är bara att pröva och om det inte fungerar börja om. Erkänn dina tvivel och behov av introspektion. Din Lärare visar vägen. Annars har du valt fel Lärare och måste börja om med första uppgiften. Din tredje uppgift är att pröva din förmåga. Och inte bara vad du klarar av nu utan var som är möjligt under de givna omständigheter du är i. Räkna med hårt arbete, du kan inte ge upp efter första försöket. Din Lärare vet om det är en mur eller en tröskel du har nått. Är det en oöverstiglig mur börja om med andra uppgiften. Räkna med att det tar tid, att det krävs flera försök. Få vet från början vad de vill och vad de förmår.

Den asketiska regimen har en hård kärna, det gör ont så länge du stöter emot den. Men i takt med att du avancerar utvecklas också regimen och den blir inte mjukare men formad och formande av din kropp, din vilja och dina mål. Det är regimen syfte och funktion. Den är varken till för njutning eller späkning, den asketiska regimen är det medvetna konstruerandet av jaget, ett särskilt tillstånd för förändring av sinne, kropp och förstånd. Det är nödvändigt för att kunna leva annorlunda. Därför är det också nödvändig att låta det göra ont och låta det ta tid.

Vi har inte längre några ursäkter. Vi kan inte låta njutningsflödet ta mer tid. Arbetet tränger tiden och njutningsflödet får den återstående tiden att rinna ut. Vår asketiska regim måste tänja på tiden, dra ut på den. Vad säger vår Lärare om detta? Ingenting. Han vet ingenting om fabrikslivet, om tröttheten och den trängda tiden. I klostren upplevde de tiden på helt andra sätt. Det går inte att jämföra. Vår Lärare är inte till någon hjälp här. Även om säkert de också frestades av njutning så omgärdades inte deras vardag av samma njutningsflöde som vi idag. De var inte heller ensamma i klostren. För det är först och främst flykt från ensamheten som njutningsflödet lovar. Det är först och främst därför man dras in. Människorna, rösterna. Även om det är artificiellt. Uppmaningarna om deltagande, om DITT tyckande. Även om du alltid är för trött för att delta eller yttra dig. Du vill inte stänga av för tystnaden och ensamheten blir för smärtsam.

Det gäller bara att få en balans, säger vår Lärare. Man måste tillåta sig själv lite själviskhet. Viljan att veta förutsätter det. Ens egna tankelinjer måste fördjupas, ens egna projekt måste få ta tid och plats. Dagens skvaller och debatter och skådespel som tävlar om uppmärksamhet är i regel inte lika viktigt. Man måste till och med

tillåta sig själv lite snobberi. Vänd bort blicken, var pretentiös. Var till och med lite nonchalant.

Njutningsflödet har en attraktion som gör balansen svår. Det drar alltid i en. Bara en liten stund till, säger det, konstanta lockelser, aldrig riktigt tillfredställd, det finns alltid mer i nästa stund. Det är ett märkligt tillstånd av rastlös passivitet, stillasittande jagande. Hur som helst är det alltid svårt att behålla kontrollen, balansen.

Det är ett viktigt problem vi måste hantera med vår asketiska regim, det är kanske till och med det viktigaste av alla. Vi har inte längre några ursäkter.

Njutning! skriker kroppen. Lägg dig i soffan och glo på tv-serier istället. Den säger alltid samma sak efter en dag i fabriken, och annars också. Även när en är befriad från ångest och oro, och inte behöver göra något. Njutningen får aldrig nog. Njutningen är omöjlig att besegra. Det är bara att acceptera och fundera på vart man kan gå därifrån.

Du vet den enda egentliga lösningen: ta tillbaka tiden som fabrikslivet har stulit. Du vet också att det inte kommer att hända. Inte nu.

Att förstå njutningen. Är det endast biologi eller psykologi? Utgå från det här: njutning är ett flöde. Det flödar fram från och igenom allt. Det kan inte stanna upp utan att kroppen dör. Som blodomloppet alltså. Finns ingen anledning att lägga någon värdering i det. Njutningsflödet finns där och måste finnas. Frågan är vilka gifter vi har tillsatt. Och inte bara vi själva. Njutningsflödet flödar fram från och igenom allt. Allt. Det är vår idioti som har gjort att vi bara ser oss själva, och ibland inte ens det. Njutningsflödet är överallt. Verkligen.

Att rena sig från gift. Vad är gift för det första? Nästan allt visar det sig. Det är doseringen som gör något giftigt. Kanske är det här först en biokemisk fråga. Hur ser den optimala balansen ut för kroppen i det här hänseendet? Med rätt balans i kroppen blir det kanske lättare att balansera också omgivningen, flödet. En helt ny aspekt måste till i den asketiska regimen. Maten.

Att styra känslorna. När allt kommer omkring så handlar njutningsflödet egentligen om att styra eller rent av kontrollera känslorna. Det fångar dig med löfte om flykt och håller kvar dig i det jämna, slätstrukna, lagom glädjande, aldrig för utmanande. Det tenderar alltid att gå överstyr. Det måste kartläggas och motstrategier dras upp. Vi ska styra känslorna. Inte njutningsflödet i alla fall.

Postulat: man vinner inte över njutningsflödet, man riktar om det, skapar en annan njutning. Vi ska rena oss från gift och rikta känslorna, kroppen och förståndet i annan riktning.

Vi har läst en bok om njutningsflödet. Konsumtionsliv heter den. Av den har vi lärt oss att njutningsflödets tid är pointillistiskt, det vill säga en rad punkter, en hastig repetition av skenbart självständiga

ögonblick, en konstant nukultur. Och lika viktigt: det är ett tillstånd som överflödas av besvikelser. Mycket lite, nästan inget alls, ger fullständig tillfredsställelse. Njutningsflödet kännetecknas därför inte alls bäst av passivitet, förnöjsamhet eller prokrastinering. Tvärtom. Det är en extremt jagande aktivitet. Prokrastinering till exempel, är inte det egentligen otålig väntan på njutning, därför att man egentligen värderar njutningen högre än något annat? För njutningen är den enda flykt man ser inom räckhåll när man är fast i njutningsflödets tid.

Vi har läst en annan bok också, en om askes. Av den har vi lärt oss att den asketiska regimen handlar om att bemästra subjektiviteten. Subjektets form ges av det samhälleliga som i Imperiets tidsålder är detsamma som njutningsflödet. Flödet består av varor, mest immateriella som bilder och ljud. Allt framträder som varor, men blotta hastigheten i flödet gör allt diffust. Behov och begär, gratis eller inte, sanning och simulation. Det finns inget stabilt här, subjektiviteten är, som de säger, en multiplicitet av singulariteter. Vi är inte helt säkra på vad det betyder, eller vad det innebär. Men det gör inte askesen som metod att bemästra subjektiviteten till någon lätt uppgift.

Det är inte bara så att våra föreställda behov är falska i hög utsträckning utan även konsumerandet blir till ett formande av en vara, nämligen oss själva. Det är nästan omöjligt att komma ifrån. Eftersom det samhälleliga levs genom njutningsflödet, det vill säga att vi betraktar och blir betraktade av andra, förhåller oss till våra medmänniskor så som varor, så blir formandet av oss själva bestämt genom varurelationen. Det låter som abstraktioner men det blir ofta mycket konkret. Till exempel används varor för att mobilisera projekt oavsett om de behövs eller inte. Om du vill omforma dig, återuppfinna ett nytt jag, något njutningsflödet ständigt uppmanar och uppmuntrar, gör du det genom att konsumera annorlunda. Finns inte den eftersträlvade identiteten att köpa är sannolikheten stor att du heller aldrig ens föreställer dig den från första början.

Askesens rening av behoven handlar därför inte om något moraliskt förkastande av konsumtionen utan om ett långsamt, tålmodigt fostrande av ett medvetande delvis avsides. Det är ett delvis undandragande men bara en början. Isolationen behöver därför inte alltid vara något negativt. Det finns en aspekt av isolationen som kan utnyttjas, som kan bli en språngbräda ut. Isolationen kan föda monster, dödliga och tragiskt destruktiva monster. Men isolationen kan också med den asketiska regimen forma revolutionära monster.

Du läcker gas, sa E. Det är äckligt och pinsamt. Du måste göra något åt det. Du förpestar allt omkring dig. Det är som om du har börjat ruttna inifrån. Bakterier och andra mikrober äter upp din insida och avfallet stinker hela vägen ut. Du måste göra något åt det. Det har blivit värre och värre, eller hur? Det är ohållbart, till slut kommer du behöva skära upp halsen för att få ett slut. Det skulle inte förvåna någon om din kropp är defekt, att det här läckaget bara är ett symptom på förfallet. Din kropp producerar mer skit och stinkgas än tankar. En grotest liten obscenitet. Du stoppar säkert heller inte i dig några nyttigheter, eller hur? Din gris. Inte konstigt att du luktar skit när du

bara stoppar i dig skit. Skit kommer in och skit kommer ut. Du måste rensa bort allting. All skit som du glufsar i dig och all smuts du vältrar dig i, det måste bort. Rent bord, ren kropp. En rejäl avgiftning och hoppas att det finns något kvar av kroppen sen. Det är svårt att hitta något yta, grop eller veck som inte är smutsig, fet och motbjudande. Går man för nära blir man illamående. Men det värsta är ändå all den här gasen du producerar. Det är nästan konstant. Vi kan inte ses mer än några minuter innan man omringas och börjar kvävas av gasen. Det är som om din kropp har löpt amok och börjat angripa miljön omkring. Du kanske har en armé av tarmbakterier som blivit muterade av skiten du stoppar i dig och nu har förklarat totalt krig. Vad ska du göra åt det? Va? Du måste ställa allt tillrätta om det så betyder att utplåna kroppen med en brända jordens taktik.

Jag ska säga dig när jag började känna mig hemma i den nya cellen. Det var när jag packade upp mina böcker och omsorgsfullt kunde sortera och organisera dem hela kvällarna, en ständig aktivitet som aldrig blir klar utan tvärtom. Böckerna skänker en viss värme. Det låter kanske lite fånigt, men det är sant. När bokryggarna täcker de ljusa, vita, tomma väggarna, då har jag gjort det här till min cell. Jag vill ha dem överallt, låta varje yta tas upp av böckerna. För böckerna tränger inte. Varje bok är en dörr, varje tanke och berättelse ett rum att kliva in i, försvinna bort i. Böckerna tränger inte. Ju mer böcker som jag lyckas tränga in i min cell desto rymligare blir den. De samlar damm, visst. Jag kan ju inte besöka alla rum och ytor som böckerna erbjuder. Men på ett sätt gör de det enklare att andas. Jag älskar böckerna, det gör jag verkligen. Det var länge sedan jag förlorade kontrollen över min boksamling. Det är inte så att den är helt osorterad; det finns vissa uppdelningar men de spiller över på alla kanter. Den är inte kaotisk, för jag har trots detta mycket bra koll på var alla böcker är. Den är bara slarvig. Det ger mig mycket glädje, det gör cellen till mitt hem.

Glöm Foucault

Glöm Foucault! Det var J.B. som sa det. Ni tror ni är subversiva med era begär, mikrofysiska analyser och molekylära strategier. Ha! Det är bara billigt posering. Ni spelar bara era tilldelade roller i skådespelet. Baudrillard höjde insatserna, han ville gå längre. I Oublier Foucault, en kort stridsskrift riktad primärt mot Foucault men också Deleuze och de andra begärsfilosoferna lägger Baudrillard ut kritiken. Den skrevs i slutet av 1976, inte långt efter utgivningen av Foucaults Viljan att veta. Det räcker inte, menade han, med kritik eller subversion. Det räcker inte att för stunden avbryta den semiotiska koden, den ekvivalensprincip som reglerar kapitalflödena. Det räcker inte med motstånd. Vi måste förstöra, förinta.

Baudrillard såg sig runt och hävdade att nu, efter '68, oljekris och växande finansialisering, har kapitalets flöden nått så extrema intensiteter och hastigheter att de rör sig på en annan nivå, en annan ordning som utesluter vad han kallade verklighetsprincipen, det har uppnått en slags hyperverklighet som gjort det vi uppfattat som "verkligheten" till en obsolet föreställning. Liv byts för ingenting, för plastleksaker och glansiga bilder, arbete absorberar tid som en tvättsvamp och lämnar inga spår. När kapitalets flöden lämnar människorna närmar det sig sin egen undergång. Flödenas absoluta makt och totala absurditet utplånar all förankring; systemet närmar sig en nihilistisk energi utan motstycke. Det finns ingen chans för de intellektuella att hålla jämna steg och beskriva och analysera "verkligheten."

* * *

Inget vakuum, inga hålrum. Makten breder ut sig överallt, in i minsta vrå. Vi känner till Foucaults maktanalys, från Övervakning och straff och Viljan att veta. Baudrillard misstänkte redan i slutet av 1976 att den var förlegad. Han misstänkte att Foucault kunde tala om makten för att han betraktade något som redan har passerat. Något har hänt, det kan Foucault se; metamorfoserna från despotisk till disciplinär, in i det "mikrofysiska." Det är utan tvivel stora förändringar. Men inget har förändrats gällande maktens axiom, dess verkliga funktion: makten orienterar sig mot en verklighetsprincip och en sanningsprincip, det vill säga en koherens mellan politik och diskurs. Foucault kan beskriva maktens rörelser minutiöst eftersom hans diskurs speglar maktens perfekt.

Därför kan han inte resa frågan om maktens förintelse. Diskursen om sexualiteten är parallel, i allt väsentligt likadan. Den centrala tesen, nämligen att makten inte (bara) är repressiv ersätter en negativ, reaktiv förståelse av makten med en positiv, aktiv och immanent. Detta är centralt. Och Baudrillard slås av sammanträffandet av denna nya förståelse av makt med Deleuzes förståelse av begär. Det finns ingen negativitet där, bara flöden, rhizomer, sammansättningar. Återigen: inget vakuum, inga hålrum.

Vår kultur är den prematura ejakulationens, skriver Baudrillard. All slags förförelse försvinner bakom det naturaliserade sexuella imperativet om omedelbar realisering av begäret. Det handlar om ett tvång till flöde, accelererad cirkulation av det psykiska, sexuella och kroppsliga, en exakt replika av marknadskrafterna: kapital måste cirkulera; gravitation och fixerade punkter måste försvinna, upplösas. Kroppen, som det ständigt hänvisas till, är alltid sexuell och produktiv. Det är energisk arbetskraft, begärsmaskiner. Marxismens, psykoanalysens och Foucaults axiom kan alla sammanfattas med det ”revolutionära” mottot ”begärets produktivitet.” Bruksvärdet är det ultimata alibit, för sex och för produktion. Kroppens bruksvärde. Alla hänvisar till det för att rättfärdiga sina teorier.

Vi måste förstå makt på ett annat sätt. Makt utgår alltid från något, från exkludering, klyftor, skillnader eller förnekande, och producerar på den grunden det verkliga, vad som räknas som verkligt. Denna strategi är över nu, enligt Baudrillard. Makten lyckas inte längre producera det verkliga utan kollapsar in i det hyperverkliga. Baudrillard upprepar gång på gång: makten finns inte längre där. Makten existerar inte! På ett sätt ger han Foucault rätt; vi är nu i ett allomslutande rum som strålar med makt men som också är sprucket, ”som en krossad vindruta som fortfarande hålls samman.” Denna ”makt” förblir ett mysterium, en mångfald av kraftrelationer där atomer av makt och atomer av motstånd förenas på den mikroskopiska nivån. Varje kropp, varje gest omsluter både de positiva och negativa laddningarna av en maktens/motståndets elektricitet.

Idag vältrar sig alla i det molekylära. Det finns, erkänner Baudrillard, fördelar med en ny förståelse uppmärksam på det mikrofysiska, men vi måste vara vaksamma. Om det verkligen stämmer att makten är ett immanent fält av distribuerade kraftrelationer, utan centrum men med många vektorer, skulle det enligt Baudrillard ha störtats för länge

sedan. Baudrillard's utgångspunkt är en annan, nämligen skuld. Skuld föregår utbyte. Så makt bottnar i ett givande, i livet som suveränens gåva till slaven. Då blir livets gåva med kapitalets framväxt som dominerande samhällsform också en fostran av livet, det blir biomakt och biopolitik. Döden är nu maktens gräns. Baudrillard tar fasta på just detta hos Foucault. Vad är det för liv, det som blivit modulerat av biomakten? Är verkligen "livet" en källa till motstånd? Att gå till gränsen, att ge bort ens liv, är den ultimata motgåvan som inte kan återgäldas. Vi måste förstå makt som något som byts/växlas, men inte i ekonomisk mening utan som en "reversibel förförelsecykel." Han skriver att "med makt finns det inga antagonistiska positioner: det utförs enligt en cykel av förförelser." Förstått som ett nätverk av kraftrelationer vinner alltid makten, även om aktörerna byter plats i takt med att revolutioner kommer och går.

Makt och motstånd är också i grunden en utmaning. En utmaning på liv och död. Det finns något, skriver Baudrillard, inom oss avackumulerar till döds, som löser upp, förstör, likviderar och avbryter så att vi kan motstå det "verkligas" tryck, och leva. Något i botten av hela produktionssättet motstår produktionens oändliga expansion. Detta motstånd är inte ett "begär."

"Sådan är denna utmanings natur—ickepolitisk, ickedialektisk, och ickestrategisk—men vars fulla styrka genom historien ändå har varit otalig: detta är den utmaning som utmanar makthavarna till att utöva sin makt till gränsen, vilket endast kan stavas död för de som domineras."

Dialektiken är en form av dialog. Utmaning är motsatsen till dialog. Den verkliga motståndskampen, eller om man så vill den verkliga klasskampen, det vill säga när motståndet blir icke-dialektiskt, när klassen negerar sig som klass, ageras den egna döden ut, den imploderar istället för att ta den gamla maktens plats. Baudrillard ger sina exempel: juni 1848, Kommunen, maj 1968. Han skriver "tänk på Quartier Latin på eftermiddagen 3 maj."

3 maj, en dag som vilken som helst förutom att det just denna 3 maj var så att tiden stannade för en stund.

Väggar, korridorer av snutar. Svart, blankt.

Glömda mardrömmar. Blindhetens masker. Rädslans linjer. Män i mörka uniformer som utför mörka riter.

Rop och körer. Elektricitet. Rytmska ord trotsar och växer.

Första vågen.

Upplösning, flykt. Skrik.

Den svarta armén är nu en våg av viftande batonger, plexiglas, order, hot.

Att fångas in av vågen är att översköljas av smärta. Skrik, panik. En kvinna ligger på asfalten, medvetslös. Sirener tjuiter.

Gatsten. Stenar hittas nära träden.

Träbänkar bryts sönder. Järnrör skymtas. Gatorna ömsar sitt skinn av stenar. Stenarna är i luften, en och en, fler, blir till regn av hämnd.

Den första snuten faller.

Vågen drar sig tillbaka.

Omgruppering, beväpning, embryon till barrikader, sedan – barrikader.

Blickar, gester. Ropen kommer tillbaka, men nu, hatiska ord.

Gränser dras, territorium ockuperas.

Förberedelser, väntan.

Men hundratals har redan infiltrerat fiendens territorium. De har

kunskapen om staden, om de trånga gatorna, vet hur de ska röra sig.

Stenar och flaskor från en sidogata. Snutarna kastar i panik tillbaka. Det är

krig. Striderna sprids. Snutarna måste hålla ihop och är inte lika mobila

som svärmarna. De kan försvinna på ett ögonblick.

En helikopter smattrar ovanför. Nu – geografisk eskalering.

Rop och sånger i kollektiv eufori.

Snutarna har samlat sig, går till attack.

Ilska, ursinne, vansinne. Frustration. Hundra meter förlorat till snuten.

Flykt.

Ensamma rusar mot den svarta armén, med sten i handen, eller inget utom ursinnet.

Glas krossas. En bil står i brand.

Nya barrikader. Eld.

Snuten avvaktar.

Rinnande svarta ord på väggar. **ARBETA ALDRIG.**

De är starkare och beväpnade, de är repressionen, men också människor som blir rädda när de konfronteras.

De slåss för lönen, vi slåss för idéer.

Nattens mörker tar över staden. Eldarna är överallt.

Sammandrabbningar fortsätter. Snutarna i småbussar. Glas krossas. Ben knäcks. Stenar kommer från det mörka ovan. Snutarna mindre kaxiga.

Natten är vår.

Fienden har endast en uppgift, att bryta dina ben. Att rycka bort dig, att straffa dig.

Vårt mål är att försvara den gemensamma dröm som nu samlar momentum.

Fienden väntar på tillfällena och slår till, som den måste göra, för att den är lagen. De slår till, mot enskilda och små grupper. De söker upp egna skuggor där de misshandlar i fred, tar ut sin hämnd.

Sakta blir det tystare, utmattning tar över, snutarna fortfarande rädda för skuggorna men redo med lyktor och batonger.

Vem som vann striden är inte den du tror.

Början på slutet

Början på slutet. Älskar den titeln, särskilt på en bok om Majrevolten. Inte bara om, utan som en del av händelserna. Angelo Quattrocchis ord, skrivna mitt i händelserna, som uppgår helt i upprorets passion, hastighet, våldsamhet, som i en mening är skrivna av händelsen själv, en slags litteratur utan författare, förmedlar det oförmedlade, ord på gränsen. Ingenting kan återge händelserna på samma sätt, ingenting kan nå samma autenticitet som Quattrocchis ord. Inte bara för att Quattrocchi var aktiv deltagare i händelserna, för att han redan var inlemmad i miljön, människorna, idéerna och strategierna, utan för att ordflödet var öppet för utsidan, utsidans energier tränger in i ordflödet, bestämmer dess hastighet, avbryter det, kastar in ord. Det blev Quattrocchis roll att under detta avbrott i den här världens tomma tidslinje samtidigt bli infångad av och fånga existensen av en annan verklighet, Utsidans utbredning.

Den anlände plötsligt som en explosion, som en våldsam överraskning, för de flesta, för alla de som inte följt det tålmodiga underjordiska grävandet i samhällets marginaler. Det är alltid bara därifrån man kan få skymtar av det kommande. Underjorden har alltid stått i förbindelse med Utsidan. Bland vansinniga, genier och monster, Utsidans profeter talar aldrig till Folket eller massorna. I Paris fattigare kvarter, längs med Seine, kom denna tids profeter. De sa att när ungdomens upproriska strömningar sätter igång en första oformlig protest, som överallt och omedelbart innefattar ett förkastande av politiken, av konsten och av det dagliga livet, då har den grundläggande samhällsliga konflikten rests till en ny nivå. Förkastandet och provokationen räckte för att slå sprickor i verkligheten och låta Utsidan anlända, om så bara för en stund. ”Vi organiserade bara detonationen,” sa de. Det var allt som behövdes.

Quattrocchis ord är skärvor och fragment från explosionen. Omöjligt att se eller förstå helheten, hela den verklighet som ägde rum, men kraften kan fortfarande kännas, trycket från Utsidan.

Isolation och överlevnad

Under perioder av intensivt upprorisk aktivitet drabbas inte endast den gamla världen av uppbyggande, omformande och sammansättande energier, också individers psyken kastas in i samma dynamik. Även om upprorsmakare går till angrepp med förberedda, starka medvetanden är det växande upproret alltid starkare än den enskilde, även de exceptionella. Uppror upplöser all säkerhet, verklig och illusorisk, och öppnar upp. Öppenheten, osäkerheten, okontrollerbarheten har flera dimensioner som betonas beroende på från vilket perspektiv betraktaren ser upproret bryta in. Som ett hot, från ordningens privilegierade, upphöjda och styrande. Som möjlighet, från de utan reserver och de utan framtid. Som ett äventyr, från de rastlösa och längtande. Men upproret innebär allt detta för alla som dras in i det. I olika grad, naturligtvis, men även för de äventyrliga som välkomnar upproret kommer det med rädslan att kastas in i det okända, i ett liv utan garantier, där gamla vanor och förhållanden slås i spillror. Upproret är långt ifrån det outtömliga flöde av njutning som vissa av de äventyrliga har velat få det till. Inte bara upprorets avtagande kyler ner, när reaktionen slår ner med full kraft räcker det inte med varma känslor av extas för att stå emot desperationen och skräcken. Endast revolutionen, det segrande upproret som driver historien till oåterkallelig uppfyllelse, kommer avvärja och avveckla den gamla världen. Kontrarevolutionen producerar oundvikligen isolation, apati och uppgivenhet. Det finns ingen anledning att fördöma eller förbanna den utspridning och uppdelning som är dess konsekvens. Det är bara att uthärda. Uppdelningen av människorna ger också uppdelning av möjligheter, hinder, erfarenheter, aktiviteter, och så vidare. I upproret dras de in och förenas, i revolutionen upplöses gränserna, inte för att alla gör allt utan för att skillnaderna slutat skilja oss från varandra och istället stärker oss.

Ju längre avståndet mellan människorna är – kroppsligt, mentalt och tidsligt – desto fientligare är motsättningarna mellan "teoretikerna" och "praktikerna", mellan "initiativtagarna" och "följarna", mellan alla de uppdelningar och

konserverande miljöer och identiteter som kontrarevolutionen producerar. För sig själva kämpar de för att uthärda och försvara de verktyg de har i sina händer, analytiskt skarpsinne, praktiska kunskaper, organisatoriska resurser, eller vad det än må vara. Oavsett avstånden finns dock alltid en förbindelse, en förbindelse som när som helst och var som helst återigen kan påbörja sammandragningen. Den förbindelsen är vårt kollektiva minne. Vår historia. Böckerna och tidskrifterna och journalerna som dokumenterar vår historia, ibland hafsverk, ibland de mest stringenta, kan bli dynamit för kommande generationer.

* * *

1975, Milano. Unga radikaler från kollektivet Quarto Oggiaro deltar i spridda kravaller på gatorna och runt universitetet. Det är bara en grupp i en mångfald av spontana sammansättningar av radikaler och outsiders som har börjat utgöra en ny rörelse av unga upproriska. Quarto Oggiaro var en del av den så kallade "radikala strömningen," en liten men mycket aktiv och från partier och andra organisationer självständig strömning inom den revolutionära rörelsen. Den radikala strömningen deltog i alla viktiga upproriska händelser, under en mängd olika namn men oftast anonymt, i rörliga och informella konstellationer, och alltid som den mest insurrektionella aktören. Det var emellertid inte ett helt nytt fenomen. Den radikala strömningen var en produkt av den tidigare upprorsvågen 1967-1968. Då, i en våg av turbulenta skolockupationer, formades radikaliserade grupper av unga som ifrågasatte allt; skolan, samhället, utvecklingen, sig själva. Äldre radikaler influerade dem, bland annat situationister som under denna period grundade en italiensk sektion. Vissa kom in i den radikaliserade miljön direkt från den anarkistiska rörelsen. Men de nya radikalerna brydde sig inte om den gamla institutionaliserade vänstern, och de som kom från den bröt alla band.

Den radikala strömningens teoretiska väv var likt dess organisationsstruktur ett spritt, informellt, nätverk; öppet, rörligt och dynamiskt. Det innebar inte så mycket eklektiska idéer då de centrala och sammanbindande principerna tog

verklig kraft i kampernas dynamik. En av dessa var kritiken av vardagslivet. Omöjligt att inte konfronteras med blev vardagens konformism och – i krisens kölvatten – allt mer trängande rum, i mångt och mycket utgångspunkten för en total kritik av den här världens begränsningar och framtidens mörknande horisont. Trängdhet föder flyktförsök. Alternativa sätt att bo och försörja sig, droger och äventyr; sådan var vardagen för många radikaler, och tillsammans med stringensen från Internationale Situationniste gavs kritiken en medveten praxis. Följaktligen förkastades också ekonomismens historiska rörelselagar och de likstela, ossifierade politiker som orerade om nödvändigheter och bestämmande övermänskliga krafter. Verklig kraft och verklig rörelse kommer ur vår egna medvetenhet, vilja och kroppar, när vi kastar oss in i motsättningarna och tar direkt makt över våra liv. Kritiken av vardagslivet och kritiken av ekonomismen var sidor av en total kritik, en verklig negation av det rådande. Inte bara verklig i meningen fysiska kroppar i relation till varandra utan verklig i meningen omedelbar, oförmedlad. Radikalerna förstod att den rådande ordningens sociala relationer nödvändigtvis behövde förstöras och att nya samtidigt måste äga rum. Det är en fråga om makt, inte representation. Tillsammans med kritiken av vardagslivet och kritiken av ekonomismen utgör denna kritik av demokratin den radikala strömningens teoretiska och praktiska syntes av den verkliga negationen av det rådande och det omedelbara bejakandet av kommunismen.

* * *

Redan 1971 var den radikala strömningen i upplösningstillstånd. Bland andra Giorgio Cesarano, en veteran från 60-talets studentrörelse och tongivande inom strömningen, ansåg den revolutionära vågen väsentligen vara över. Oundvikligen skulle det få konsekvenser för radikalerna och alla andra upproriska miljöer. Inom den radikala strömningen ansågs inte arbetarrörelsen längre vara den givna utgångspunkten för uppror och hela den politiska rörelsen, även den extrema, förkastades. Det enda som återstod var den omedelbara praktiska

realiseringen av kritiken av vardagslivet. Men även detta förhållningssätt skulle bli problematiskt i och med nedgången. Frågan om hur nedgången skulle hanteras splittrade den radikala strömningen i två tendenser. Den ena tendensen fastnade i en slags immediatistisk dogmatism som snart omvandlade kritiken till en vardagslivets ideologi. Denna tendens, som kom att kallas Comontism, menade att revolutionära uttryck nu tog formen av galenskap, kriminalitet, och framför allt urbana revolter så som de i USA:s getton. Mer eller mindre all form av socialt och psykologiskt sönderfall ursäktades och förklarades vara den "verkliga rörelsens" spontana uppror. Det dröjde inte länge innan Comontismen blev till ett gäng i krig med hela mänskligheten, en sektliknande miljö som okritiskt anammade kriminalitet, som rättfärdigade dolda inre hierarkier och som bröt ner alla svaga individer.

Den andra tendensen ville till varje pris undvika liknande utveckling och valde istället upplösning av alla organisatoriska band. Under kontrarevolutionära tider är det bevarandet av revolutionära erfarenheter och lärdomar, och teoretiskt arbete inför kommande uppsving, som är av vikt. Cesarano och andra kring denna tendens menade att alla organisationer tenderar att utvecklas till sekter eller maffialiknande gäng, särskilt under kontrarevolutionära tider, och därför måste åtgärder vidtas för att förhindra all form av gruppering. Den enda relation mellan revolutionärer som ansågs betydelsefull var teoretiskt arbete på högsta nivå.

Det var under denna brytpunkt Cesarano började arbeta med sitt projekt *Critica dell'utopia capitale*. Syftet var att utarbeta en teoretisk syntes av hela den historiska epok de just trätt in i och utveckla nya kritiska verktyg för det revolutionära perspektivet. Ett sådant verktyg var begreppet "universell klass" som ämnade att fånga den generella proletarisering som drog in allt fler samhällsskikt, inte minst den så kallade "medelklassen," i tillstånd av alienation och exploatering som tidigare mest kännetecknat fabriksarbetarna. Från och med nu stod huvudmotsättningen inte mellan arbetarna och kapitalet utan

mellan den universella klassen, mänskligheten som sådan, och kapitalet. Alla eventuella distinktioner mellan olika skikt har nu enligt Cesarano blivit obsoleta när den universella klassen förenas i en biologisk revolution mot "kapitalets utopi."

Kapitalets utopi, den ideologiska mystifikationen om ett friktionslöst samhälle byggt på penningens universella dominans, skulle oundvikligen krocka med de verkliga motsättningar som är kapitalets livskraft, en övertygelse Cesarano och de andra radikalerna inte bara baserade på teoretisk förståelse utan som också bekräftades av fiendens kunskapsproducenter; rapporten *The limits to growth* från Massachusetts Institute of Technology 1972 visade på det ohållbara med oändlig tillväxt i en värld med ändliga resurser. Men kapitalets utopi visade sig stark även inför dessa obestridliga fakta så Cesarano var nödgad att ägna betydande utrymme till våldsamma angrepp på kunskapsproducenterna. Dessa bidrog just på grund av sina förment "objektiva" "vetenskapliga" ståndpunkter och förslag till det mest avancerade mystifierandet av de utopiska lösningarna. Inför hotet om utrotning kommer den universella klassen att svara med en beväpnad kritik, med vansinne, med den "biologiska" revolutionen. Den universella klassen, alltså människosläktet, kommer revoltera på basis av kroppsliga urinstinkter, den biologiska kroppens behov, och bejaka sin kollektiva existens som en "naturaliserande helhet."

Cesaranos dramatiska retorik skvallrar inte bara om hans egna desperation som isolerad utan bör förstås som ett fullt medvetet försök att korrelera den alienerade individens tillstånd med mänsklighetens tillstånd vid randen till katastrof. Det gäller inte längre proletariats kamp mot kapitalet. Det gäller vår överlevnad som biologiska varelser. Tragiskt nog måste emellertid en dödlig motsättning påpekas med den undandragande tendens Cesarano var en del av. För även om isoleringen intensifierade kritiken var den på intet sätt en garant mot isoleringens effekter på psyket. I många fall drog sig radikaler tillbaka in i passivitet och apati, ibland resulterade isolationen i självdestruktivitet eller

kapitulation till provinsiella och patriarkala strukturer. Isolation innebär för de flesta människor en känsla av förlust som fort kan generera depression och uppgivenhet. Radikalerna var lika lite som några andra immuna mot detta. 9 maj 1975 tog Giorgio Cesarano, 47 år gammal, sitt liv. Hans alltför tidiga bortgång avbröt det fortfarande oavslutade teoretiska arbetet.

Det måste ha drabbat kamrater i den direkta närheten hårt. De unga nya radikalerna i kollektivet Quarto Oggiaro med vilka Cesarano vid denna tidpunkt samarbetade, med tidskriften *Puzz*, var visserligen indragna i ett uppsving av upprorisk aktivitet men den radikala strömningen var på definitiv nedgång.

Grå vardag. Allt är smaklöst. Mitten av november. Har just ätit lunch, smaklöst. Ute är det grått, verkligen grått. Varken ljus eller mörkt. Grått. Gör mig i ordning för att åka och handla. Det börjar duggregna. Jag går igenom parkeringen, går igenom gångarna, går igenom rutinerna, vardagsmönstren. Jag intalar mig själv: det här är inte ett liv. Jag lever inte. Jag upprepar samma mantra, varje dag: det här är inte ett liv — något måste hända.

Det är min förbannelse, mitt fängelse: det ständiga självanalyserandet, tänkandet utan tankar, upprepningar. Jag tänker att något måste hända, jag måste glömma bort mig själv, råka trilla av karusellen, bli drabbad. Jag tänker det och med det hindrar jag det. Om jag bara kunde tänka bort tänkandet, nå tänkandets slut, tömma det. Men det kommer igen. Upprepas.

Jag är trött. Alltid trött. Jag vill ibland göra som Bartleby; bara stanna upp. Sluta. Välja bort. Förtvina bort på denna obetydliga plats. Bli obetydlig. Upprepa Bartleby: "I am not particular." Men det är en ansträngning för mycket. För trött för att stanna upp. Inget händer för att det inte slutar hända något. Kroppen i händelselös rörelse, tänkandet upprepningar utan tankar. Det här är meningslöst. Det betyder ingenting.

Allt är grått, allt är invaderat av det gråa. Inget kommer ur det gråa. Det är inget att göra åt. Det är ändå meningslöst. Vänta bara på mörkret. Vänta ut det gråa till mörkret tar över. Först då kan jag tänka. Jag vill tro att det var vad Bartleby gjorde; vänta ut det gråa, det meningslösa, den här världen, för att i mörkret och enskildheten äntligen få tänka utan distraktionerna av de meningslösa upprepningarna, att få tänka fritt.

Käre Bartleby gjorde sig obetydlig för att få frihet. Den enda frihet han kunde tänka sig. Den enda frihet jag kan tänka mig i mitten av november, i den kvävande gråheten.

Fast han hade det trots allt något lättare vår käre Bartleby. Mindre distraktioner. Inte lika hopplöst inkopplad i njutningsflödet. Men han betalade det ultimata priset, det går inte förneka. Han tog sin obetydlighet till slutet, och det hände något, om än väldigt lite. Också hade han fördelen av att vara en litterär karaktär.

Jag är, sorgligt nog, ingen litterär karaktär. Jag har försökt men inte lyckats försvinna. Jag fortsätter upprepa Bartleby: "I am not particular."

Om jag inte kan skriva något borde jag åtminstone läsa något. Om jag inte kan läsa något borde jag åtminstone titta på något. Om jag inte ens kan göra det borde jag åtminstone försöka göra ingenting, men jag upprepar bara slentrianmässigt tomma distraktioner. Att bara nå ett tillstånd av passivitet har blivit en ansträngning. Att bara bryta in stunder av passivitet i vardagens cykler av tomma distraktioner skulle vara ett brott med vardagen. Den här vardagen är ett ständigt uppskjutande av det jag borde göra, det jag önskar att göra, alltings uppskjutning till efter stundens njutning, alla de ständigt upprepade nu

som fylls med tomma njutningar.

Avbrott räcker inte. Möjligen om det är ett våldsamt och totalt avbrott, men inte annars. Hur många gånger har vi inte väntat på eftertexterna eller att musiken ska tona ut eller att det ska bli strömavbrott eller vad som helst. Men det kommer aldrig. Det går inte att välja bort repeat. Det rullar på tills vi somnar. Och sedan upprepas det, dag efter dag, tomma dagar med tomma njutningar, längtandes efter slut och något helt annat.

Det räcker inte med några fjuttiga avbrott. Det kommer inte hända något utan dem, men avbrotten i sig räcker inte. Tänk på hur det blir efter avbrotten, det är det viktiga. Det normala, vardagliga, efter avbrottet. Jag har tänkt för mycket på bara avbrott och när de kommer och vad de är men jag måste tänka mer på efter avbrottet. Om jag inte själv kan avbryta flödena jag dragits in i – njutningsflödet, arbetsflödet, kapitalflödet – måste jag åtminstone ta reda på hur jag utnyttjar avbrottets situation, hur jag tar tillvara på de små möjligheterna för att blockera återgång till det gamla normala, det vardagliga jag hatar.

Jag måste tänka mer på detta. Men för att tänka måste jag skriva. Om jag inte kan skriva behöver jag åtminstone läsa något. Kan jag inte det heller måste jag åtminstone försöka göra ingenting, stänga ute distraktionerna, för att skapa distans och utrymme för att göra något annat. Det är en ansträngning och det är frustrerande. Men det finns inget alternativ. Längtan efter en annan vardag plus avbrotten, de oundvikliga avbrotten jag väntar på, ger detta. Det är egentligen oundvikligt och det är åtminstone glädjande.

Vi har ju så mycket mer att göra, är så långt ifrån färdiga eller ens förberedda, och redan ska vi ut bland de andra. Vi hann knappt börja. Alltid mitt i, trängda, som med allt annat. Hur som helst. Det måste göras. Vi måste börja.

Börja från början. Vi har ingen aning om hur. Hur fungerar de här andra människorna egentligen? Vi vet vad vi vill, men de här andra? Någon av dem borde läsa böcker. Vi kanske kan läsa med dem, människorna. Dra in någon eller några av dem i våra krisstudier. Överösa dem med krisinsikt, infektera dem med vår sjuka. Inget skulle göra oss gladare än att se paniken i deras ögon, desperata gester och skriken. Det är vad vi drömmer om. Lite kaos och panik. Dynamik. Det är i de tillstånden krisinsikter kan bli dynamit.

Men vi hoppas kanske på för mycket. Först måste vi få tag på någon. Få igång en cirkel som kan börja snurra, sätta krafter i rörelse, få något att hända. Innan allt annat, måste något hända. Det här tomma flödet av icke-händelser måste avbrytas, om så bara för ett ögonblick. Ett ögonblick bara, eller kanske några, vad vi nu behöver för att dra in någon stackars sate i våra krisstudier.

Så en cirkel alltså. Vill du göra något, precis som vi? Göra uppror, sätta världen i brand? Här, börja läs. Vi läser tillsammans, metodiskt. Om krisen, om strukturomvandlingen, om systemens mekanismer, om

underliggande processer och långtgående konsekvenser. Här sysslar vi inte med oreflekterande aktivism. Läs, förstå, kritisera. Läs igen. Fortsätt. Vår cirkel är inte för hetsporrar. Vi börjar om från början, från grunden, det allra mest grundläggande. Men vi måste erkänna, att vi inte riktigt vet vad det är. Krisen? Men krisen är abstrakt och konkret, global och lokal, den är så mycket och så svår att greppa. Vardagen? Vardagens mönster, de gråa erfarenheter från vardagen som vi knappt minns, som vi förtränger så fort vi kommit hem? Arbetet? Det som de intellektuella säger är upprätthållandet av vardagen, är det det som är grunden? Vi vet inte längre. Men vi tror att vi måste undersöka. Det är vårt ledord: undersök! Vi chansar och säger att metoden kommer först. Börja undersök och se var det tar oss. Undersök vardagen, dess mönster och rytmer, eller arbetet, staden, gå ut och undersök, eller gå inåt. Sök spåren, följ de som drar mest, som hundar! Nosa på allt och följ din instinkt! Vi vill förena våra krisstudier med undersökandet, och få något att hända. En cirkel som snurrar.

Vi är inte så säkra på att det är erfarenheter vi saknar. Visst behöver vi orden och få höra dem och sprida dem. Men hur mycket finns egentligen att säga och stämmer det verkligen att det leder till handling? Inte tillräckligt, det tror vi inte. Det tar emot att säga men vi behöver faktiskt lite fart. Det måste röra på sig. Vi trivs bäst med böckerna, men vi vill också göra uppror, vi vill att något ska hända, och då måste något röra på sig. Vi säger: undersökningen som händelse. Vi vet inte riktigt vad det betyder heller. Men vi tänker på Daniel Mothé och hans Tribune Ouvrière, det lilla och egenproducerade arbetarbladet som han spred underjordiskt bland arbetarna på bilfabriken vid Renault-Billancourt. Här, sa han till sina kamrater, läs, berätta och reflektera! Vi tänker också på de franska maoisternas praktik enquête, hur de gick från dörr till dörr i sina kvarter, till fabriksportarna, till affärerna, till överallt, och frågade människorna om deras vardagliga problem och förhoppningar, hur de undersökte och uppmuntrade i de direkta mötena. Och vi tänker också på Danilo Montaldi och hans grupp undersökare i Gruppo di Unità Proletaria, som tillämpade en bred uppsättning undersökningsmetoder, från berättelser till intervjuer till frågeformulär till statistiska analyser och allt vad det nu var. Undersökningen som metod. Undersökningen som möte. Undersökningen som organisering.

Undersökningen som ingång. En startpunkt på cirkeln. Från undersökning till möte och infångning till studier till undersökning till... Vi drömmer kanske. Det är lättare sagt än gjort. Och misslyckades de inte förresten, Mothé, maoisterna, Montaldi och resten? Mer att studera: deras framgångar och nederlag. Tillbaka till böckerna och läs och kritisera. Cirkeln behöver fart men inte för mycket.

Det är våra drömmar. När vi reser blicken från böckerna och när vi fylls av viljan att göra uppror, då drömmer vi om cirkeln som växer

och om undersökningen som metod och händelse. Men vi är långt ifrån våra drömmar. Vi har ännu ingen cirkel. Vi har ännu inte brutit ut ur vår isolation. Ensamma läser vi. Ensamma fylls vi av hopplöshet när krisen tilltar och reaktionen växer. Ensamma fylls vi av glädje och vilja till uppror när revolter exploderar, långt borta. Isolationen gör oss impotenta. Att börja från början måste innebära att bryta isolationen.

Var det inte därför Daniel Mothé, och före honom Phil Singer och Si Owens, började med självundersökningen? De började med att berätta om sig själva. Otillräckligt kan vi säga idag. Otillräckligt och inte för alla, för alla kan och vill inte berätta om sig själva. Men det var en början. Det var ett delande av erfarenheter, ett möte som kunde bli något mer. Vi kanske inte egentligen saknar erfarenheterna, för vi stöter på dem mer och mer i litteraturen och till och med i filmerna nu. Men vi saknar mötet. Steget ut ur isolationen. Vi saknar början. Därför måste vi berätta.

Och sedan? Sedan vet vi inte. Men vi vill tro att en cirkel som snurrar, med möten som ger varandra fart, är grunden för något annat, ett uppror, en annan vardag, ett annat liv utan isolationen. Vi drömmer, men vi tror på det.

I en biografi stöter vi på en imponerande regim. Självaste Immanuel Kant lade ner mycket möda på att utveckla vad han kallade en dietikens konst, konsten att förebygga sjukdomar utan behandling. Många års självstudier tillsammans med aktivt intresse för dåtidens forskning i ämnet lade grunden till regimen, eller ”systemet” som han kallade det. I det sena verket *Der Streit der Fakultäten* kan vi läsa den i sin helhet.

Varje regim måste vara individuell. Kropparnas många variationer tillåter inte en mall för alla. Du måste alltså för det första känna din kropp. Bli herre över din natur, sa Kant, annars blir du dess slav! Vissa allmänna regler gäller dock:

1) Håll huvud, ben och bröst kalla. Tvätta fötterna i iskallt vatten (”så att blodkärlen längst bort från hjärtat inte försvagas”). 2) Sov mindre. ”Sängen är en sjukdomshärd.” Och enbart på natten. En jämn dygnsrytm är viktigt. 3) Rör på dig: ”betjäna sig själv” och promenera i alla väder.

När det kommer till maten gäller avhållsamhet från flytande föda, och minsta möjliga drickande. Bara en måltid om dagen. För Kant var dagens enda måltid middagen. En rejäl middag med gott vin. Alltid i sällskap. Helst åt han fisk. Nyfångad torsk var favoriträtten.

Efter maten måste man röra på sig. Siesta är skadligt! Kants middagar blev en institution. Likaså eftermiddagspromenaden, den av Königsbergsborna så kallade ”filosofrundan.” Det sägs att man kunde ställa klockan efter den. Promenaden, till skillnad från middagen, tog han dock själv.

Under måltid och promenerande är det skadligt att tänka för intensivt. Kropp och huvud kan inte fungera samtidigt, det kan leda till hypokondri eller yrsel. Dietikens konst består i att omväxlande belasta

mage, ben och hjärna. Tänkandet stjälar krafter från magen, vilket gör en illamående om man samtidigt äter.

Tala inte när du promenerar! Då får du i dig kallluft vilket ger upphov till reumatisk värk. Andningsteknik är således viktigt. Det kan skydda oss från förkylning, ge bättre sömn och till och med göra oss mindre törstiga.

Mycket i Kants regim måste vi idag avfärda. Men utifrån dåtidens kunskap var det inte alls så tokigt som det kan låta för oss idag. Mest imponerande är det minutiösa förfinandet av regimen utifrån de senaste vetenskapliga rönen och den ständiga omsorgen av kroppen. Det är också intressant att Kant lade stor vikt vid tänkandet.

Tänkandet, filosoferandet, är en fantastisk resurs mot all sorts krasslighet, menade han. Det är en "humörets stimulator" och skänker en andlig styrka som kompletterar kroppens oundvikliga förfall. Det är alltså inte endast för filosofer. Alla behöver praktisera sitt förnuft, inte bara för samhällets bästa utan också för hälsans skull.

Kvällen ägnade Kant åt lektyr (tidningar, tidskrifter, skönlitteratur). Klockan tio var det dags för sömn. Om inte tankarna har skingrats behövs metoder för att frammana denna effekt. För Kant fungerade det att upprepa ordet "ciceron" för att sömnen snart skulle infinna sig.

Vi väntar på uppbrottet som om det var det enda som saknades, men vi är långt ifrån förberedda. Denna väntan och dessa drömmar, det kan vara farligt, åtminstone när det blir för mycket och när det skjuter allt annat på framtiden. Och utan tvekan har vi en romantiskt bild av det. Det är beskrivningarna om kollektiv extas och hjärtvärmande solidaritet och, mest av allt, tidens explosion – den homogena, tomma tidens våldsamma död – som vi inte kan släppa, som vi drömmer om och väntar på. Vi måste gång på gång påminna oss om våldet, om rädslan och ibland till och med terrorn, och det slitsamma arbetet som måste göras. Utan drömmarna överlever vi inte. Men för mycket drömande och vi kommer att gå under när uppbrottet kommer.

Nätter åt drömmar och dagar åt förberedelser. Vi måste förbereda oss. Förberedelserna inför uppbrottet, och efterarbetet, alltså förberedelserna inför uppbrottets efterspel, är inte identiska men delar mycket. Det handlar om att ta tillvara på uppbrottet. Det måste bli mer än en kort episod, mer än en lika efemär pseudohändelse som dagdrömmen, om det över huvud taget ska vara värt att drömma om. Varför, annars, super vi oss inte bara fulla eller droggar oss till en alternativ verklighet. Nej, vi vill ha ett annat liv och en annan värld. Vi måste ta tillvara på uppbrottet för att åstadkomma den permanenta brytningen med den här skitvärlden vi hatar.

Vi frågar oss vad exakt vi behöver göra. Vad, mer precist, består förberedelserna i? Vi har hittat en fantastisk bok om det väldiga uppbrott som skakade Frankrike 1968. De Händelser, som de kallade det, som mer än några andra färgat våra drömmar. Det är Kristin Ross som skrivit om före och efter uppbrottet. Vi har redan läst mycket om vad som hände just de dagarna då det hände, och vi har läst om andra Händelser. Men det är om före och efter vi är intresserade och det är

just vad Ross ger oss. Det är en viktig bok. Det är viktigt att vi läser och lär oss av den.

Först lär vi oss att det då, åren innan Händelserna, också var en mörk tid, rent av en desperat tid. Fascister utförde nästan dagliga attacker mot vänsterlokaler, demonstrationer och aktivister. Det rörde sig om dödligt och till alarmerande grad ostraffat våld. Polis och rättsväsende såg mellan fingrarna. Polisen gick också brutalt hårt emot fransk-algerierna, främst ihågkommet via massakern i Paris 1961 då ett okänt antal personer – minst 48, men den allmänna uppskattningen är runt 200 – misshandlades svårt, sköts till döds och kastades i Seine. Att vara vänsterradikal då innebar för många att först och främst vara antifascist. Militant antifascist. Det handlade om överlevnad och om att över huvud taget kunna skapa förutsättningar för radikal politik. Och politiken var först och främst internationell. Det var solidaritet med algerierna och vietnameserna som motiverade de ofta unga radikalerna att trotsa högerens och statsmaktens våld.

Vi lär oss också att det då, precis som nu, fanns en påtaglig och för de unga kvävande stelhet, konformism och impotens inom den etablerade vänstern. De unga vände ryggen åt de ”respektabla” – eller som vi skulle säga idag; de ”ansvarsfulla” – och valde istället att experimentera med nya former. Det var helt nödvändigt för att något över huvud taget skulle hända. Experimenten var inte alltid lyckade, men det gav lärdomar, erfarenheter och en rörelse att utgå ifrån.

Vi lär oss också, eller får snarare bekräftat, vikten av undersökning. Maoisterna upprepade gärna: ”Utan undersökning, ingen rätt att tala!” Maoisterna hade sin metod, enquête, men vi läser också om Chris Markers korta dokumentärfilm *À bientôt, j’espère* om textilarbetarnas strejk i Besançon, och senare historikernas grävande i arkiven.

Vi vet sedan tidigare att andra, som Ross inte skriver om, också undersökte. *Socialisme ou Barbarie* till exempel. Och Michel Foucault, som efter Händelserna använde sig av undersökningen som politiskt verktyg att fortsätta kampen och hålla liv i solidariteten.

Men den viktigaste lärdomen är hur svårt och våldsamt det har varit att återvända till vardagen efteråt. Efter Händelserna, efter uppbrottet med vardagen, arbetet, hur de pratade med varandra, hur de slogs med snuten tillsammans, hur de vårdade varandra, skrattade och grät och drömde och allt. Att återvända efter den gamla vardagens roller och mönster brutits upp eller vissa fall till och med tillintetgjorts. Det blev för hårt för många, som inte klarade av förtvivlan och tog sina liv. Statens repression är bara en aspekt. Om uppbrottet med den här världen är en annan världs ankomst, eller ett framtidens gästspel, och denna ankomst väcker ett inre liv, blir ett sådant starkt möte, att återgång till det gamla inte kan vara något annat än en återgång till skenliv, då blir tillvaron outhärdlig, en plåga värre än repression.

JOURNAL

17 JULI. TISDAG NATT. Kan inte sova. Dygnet har redan vänts. Spänd i nacke och axlar. Lätt huvudvärk. Obekväm vad jag än gör och hur jag än vrider mig. Försöker läsa, kan inte koncentrera. Går omkring i cellen. Hela situationen är absurd och jag måste finna en väg ut. Alldeles för länge har jag ältat hur jag hamnade här. Men jag måste hitta en flyktväg. Det är problemet. Jag hamnade här för att världen inte är gjord för svaga individer. Den här cellen är den plats jag blivit tilldelad för att dö på. Men jag har bestämt mig för att försöka fly. Det här kan kallas för min flyktjournal. — Det här är verkligen en miserabel liten cell. Skitig, dammig, det luktar. Det dyker upp kryp med jämna mellanrum. Det är ganska lyhört men cellgrannarna är mestadels pensionärer som inte gör så mycket väsen av sig. Jag har fyllt cellen med så många böcker som får plats. Böckerna är enda anledningen till att jag överhuvudtaget står ut. — Jag uppskattar författarna och läser allra helst deras dagböcker eller romaner i dagboksform. Vet inte varför. Jag är mer av en läsare än en skrivare. Jag har läst tillräckligt för att förstå att varken läsandet eller skrivandet erbjuder någon flyktväg. Kanske lite hjälp på traven men inte steget utanför cellen.

18 JULI. FÖRMIDDAG. Vaknar med smärta i högra lilltån. Den har svullnat upp och blivit lila. Vet inte hur det har gått till. Haltar runt i cellen. — Varken den här semestern eller tidigare har inneburit någon frihet. De andra i fabriken talar ibland så om semestern. Det är en lättnad men inte frihet. Fabriken är ett slags fängelse men det är den här cellen också fast annorlunda. Cellen både skyddar mot en inkräktande värld som jag hatar och håller kvar mig i isolationen som jag hatar. Det är en absurd

situation. Fullständigt vriden, nästan som en parallell värld eller som ett hål i världen dit jag knuffats ner men lyckats överleva och sakta muterat till ett litet monster. Jag har kommit att acceptera att det inte är möjligt att vinna tillbaka livet som förlorats. Frågan är nu istället hur ett monster genererar frihet. Frihet, flykt, det är detsamma. Jag tar frågan mycket seriöst; jag är intresserad av flyktens materiella dimension inte estetik eller utopier. Jag drömmer såklart, utan drömmarna skulle jag inte överleva, men jag försöker spendera dagarna åt studier, åt arbete. Det handlar konkret om flykt från den trängda tiden under fabriken regim till en mer full tid det vill säga meningsfull och kanske också mer glädjefull tid. Det handlar konkret om att bryta den här isolationen och skapa band med andra kroppar, med vänner, en gemenskap, som i förlängningen genererar mer frihet och glädje. — Det bultar i tån. Tror den har svullnat upp mer nu.

18 JULI. NATT. Svullnaden har blivit värre. Har praktiskt taget blivit sängliggande. Inte mycket annat att göra än att läsa och skriva. — Så, konkret ser jag endast en flyktväg nu och det är tillbaka till skolan. Det kanske finns andra också men det är, tror jag, den säkraste och för tillfället lättaste flyktvägen. Det gäller bara att stå ut med skiten i fabriken ett år till. — Det regnar och blåser. Regndropparna slår mot fönstret. Under varje ledighet kryper vakenheten längre in i natten. Tjugo i tre. Melankolin brukar komma vid nattens mitt. Brukar försöka göra annat då för att distrahera tankarna men tån gör det besvärligt. — Jag har inga bra minnen av skolan. Fast det är många år sedan nu och högskolan ska vara annorlunda säger de. Det finns inte heller några garantier för att studierna ska hjälpa mig att bryta isolationen. Men det är om inget annat en bättre plats att vara på när stormen kommer. Fabriken är en kvävande plats, en hård och oförlåtande miljö, befolkad av reaktionärer. Jag hatar det där. Jag hoppas att högskolan har en annan miljö, en som inte bara förstärker isolationen. Jag är beredd att satsa allt på detta marginella hopp. — Borde skriva några ord om stormen, den kris som nu härjar i Europa, eftersom jag nämde den. Men sömnen börjar

komma och jag måste ta tillvara på den.

19 JULI. FÖRMIDDAG. Jag är inte på något sätt en expert på krisen men jag har läst tillräckligt för att förstå att situationen är allvarlig. Den har inte nått oss med full styrka men förr eller senare så kommer den. Vi påverkas redan på så sätt att tiden i fabriken pressas mer och mer. De övervakar nonstop och letar efter spilltid att eliminera. De flyttar maskiner och lager för att få allt strömlinjeformat. Allt måste gå snabbare. Det händer här och nu. Samtidigt kommer stormen att fortgå, det finns ingen enkel lösning nära förestående, den kastar allt i oordning vilket också betyder att framtiden är oviss, det finns en öppning där. När stormen når oss vill jag stå med studenterna, inte arbetararistokratin. Jag hatar verkligen fabriken och kulturen där. Det trångsynta, den kollektiva egoismen, isoleringen den påtvingar mig. Och stressen, den oupphörliga stressen. Det är en redan extremt trängd miljö och när stormen kommer lär det bli helt outhärdligt. Jag står inte ut, jag måste bort därifrån. Den finns inga möjligheter till nytt liv före jag flytt fabriken.

19 JULI. KVÄLL. Svullnaden har inte gått tillbaka. I själva verket tror jag att den accelererat. Den är minst dubbel så stor. Fortfarande immobiliserad alltså. Har egentligen ärenden som nu måste skjutas upp. Alltid är det nått. — Läser om krisen. Den kan pågå flera år framöver. Tidspressen i fabrikerna och överallt kommer intensifieras, arbetslösheten stiga, åtstramningar och utförsäljningar fortsätta. Det kan bli en utdragen och långsam process i Sverige. Som en implosion i slow-motion. Någon dramatisk krasch ser det inte ut att bli, men kan såklart inte uteslutas. Det kan mycket väl bli så att jag efter studier hamnar i den växande reserven. Tänker inte så långt fram. Förhoppningen är att det ur krisens kaos ska komma organisering för radikal förändring. Jag är beredd att satsa allt på detta marginella hopp. Det är, vid slutet av dagen, det enda som hindrar mig från att med närmsta kniv skära upp halsen. Det lilla hoppet och en viss småsinthet. Det är världen som måste dö så nytt liv kan ta plats.

20 JULI. MORGON. Fångad i cellen. Handikappad av den bultande potatistån, nu en stor svartlila klump. Omöjligt att besöka M. som planerat. Det och allt annat måste skjutas upp till senare om det här inte tar kol på mig. Nåväl, mer tid till att skriva här. -- Jag har inte förmått att göra något av tiden som är över. Jag är värdelös. Fullständigt oduglig. Det är på alla sätt en skam. Det går inte att ursäkta. Flykten kommer aldrig att lyckas om jag inte lyckas lyfta kroppen ur letargi och förruttnelse. Tiden i isolationen är lika tom som tiden i fabriken, det är bara två olika platser för samma utsugning, samma uttömning av liv. Tom evig tid utan början. Så känns det. Behöver en början, ett projekt jag inte riktigt vet hur det ska utformas. Tänker mig en vardaglig regim som minutiöst, ner till cellnivå kartlägger och förändrar kroppens mönster, rutinerna och metabolismen. Det är svårare och mer utdraget än jag tänkt mig. Vet fortfarande inte riktigt vad jag misslyckas med.

20 JULI. EFTERMIDDAG. Började gråta okontrollerbart i duschen. Pågick länge. Delar av kroppen somnade. Först högra sidan av ansiktet och kring halsen, senare benen, sedan höger överarm och över bröstet. Slutligen högra sidan av ansiktet igen. Det skrämde mig. När jag lugnat ner mig la jag mig på soffan och slog på tv:n för att distrahera tankarna. Nu efter ett par timmar är jag nog tillbaka till normalläge och vill nog inte dö. -- Askens innebar ursprungligen varken något självspåkande eller ens livsförnekande i någon banal mening. Askens handlar om att omforma det här livet, rikta det åt något visst. Min vardagliga regim som ska hjälpa mig att fullfölja flyktprojektet är i den meningen en asketisk regim. Jag ska konstruera vapen mot letargi och förruttnelse. -- Tappade potatistån för en liten stund sedan, den rullade in under sängen. Skönt att bli av med den men har lite svårt att balansera nu.

7 OKTOBER. KVÄLL. Varje gång jag har hamnat i djupet har det känts som att jag inte kan komma djupare. Det är omöjligt att rangordna. Och varje gång har jag fortsatt en bit till. Inte av egen kraft

utan just tack vare paralyseringen, som har låtit tiden passera. Även om också högpunkterna har varit mörka så går det upp och ner. Stunder jag drömmer och stunder jag förtvivlar. -- Paralyseringen gör det värre. Allt blir grått, smaklöst och kraftlöst. Det kan hålla på i dagar. Det går i svaga vågor mellan drömmar, glömska och smärta. Vad har jag gjort hela dagarna? Minnet rinner ut i den gråa glömskan. -- Söndag kväll. Det gör bara ont.

8 OKTOBER. EFTERMIDDAG. Det är svårt att dokumentera det obegripliga. Den här cellen och den här isolationen. Vardagen är en absurd kontinuitet, trängd tid och trängd plats, jag tappar mig själv i flödet. Känslorna och humöret skiftar från det ena till det andra, utan klara orsaker, ibland för minsta detalj. Tröttheten och paralyseringen håller mig på den här sidan av suicidet, både räddning och en plåga. Rör mig ingenstans, det gör bara ont. -- Första hösten på flera år som vi producerar mindre i fabriken. Vissa oroar sig, det märks. Men jag andas ut. Jag är helt inställd på att min flykt kommer lyckas och att jag inte är kvar här när stormen kommit hit. Hösten brukar vara värst. Stressen, mörkret, kylan. Tröttheten är alltid där, den går inte att komma undan. Men nu har jag ett projekt. Kroppens trötthet har ännu inte tröttat ut tankarna. Jag tänker på projektet. Hela kvällarna nu och också i fabriken. Ett projekt för att konstruera en medveten flykt, att gå från vardaglig och kroppslig oro till rationellt genomtänkt motstånd. Försöker kartlägga de affektiva förhållanden som omger mig. Tänka ut strategier. Balansen mellan affekt och förnuft måste återställas. -- Dricker mer kaffe nu. Tankarna håller mig vaken långt in på natten så jag är kroniskt trött hela dagarna. Jag måste sluta med det. Jag måste ta en paus och återställa kroppen. Jag måste ta ledigt.

8 OKTOBER. KVÄLL. Försökte läsa. Omöjligt. Extrem trötthet och extrem besvikelse på spekulationerna, fantasierna, den löjliga nostalgin. Dessa intellektuella som är så förbannat menlösa. Högst tio minuter läste jag innan tröttheten tog över. Bokens tyngd mot magen väckte mig och jag la ifrån mig den. Vad ska jag göra? De

intellektuella slösar bort min tid, isolationen hindrar mig från att gräva själv, annars hade tröttheten gjort det. Sätter mig med journalen istället. Men jag tvivlar på om den här journalen är värt besväret. -- Så länge kroppen är i rörelse och med jämna intervall får en dos kaffe håller jag mig i något som liknar vakenhet. Tio minuters stillhet och tystnad är allt som krävs för att den ska slockna. Det är omöjligt att läsa på kvällarna. Måste ta ledigt, glöm inte det. -- Jag väntar på friheten. Men hur kommer det att vara? Det kanske bara bli ett byte från en överlevnad till en annan. Om tröttheten är densamma, då är det slut. Då finns inget mer att göra. Men jag kan inte tänka på det nu. Jag måste generera begär att fly och förstärka känslan genom hela sinnet och hela kroppen. -- Det krävs en extremt klarsynt analys, både på det personliga och samhälleliga planet. Analys och rationellt planerande. Igen: finn balansen. Det är absolut nödvändigt för att undvika suicidets lockelse och fantasier om klasskamp.

8 OKTOBER. NATT. Djup känsla av disorientering. Tid och plats är diffust, tankarna fränkopplade kroppen. Samtidigt stark lust att skrika, slå sönder omgivningen, sätta i brand, men kroppen är fullständig utmattad. -- Den exkluderade är som den fattige. Känslan av att vara trängd. Behovet att explodera men samtidigt vara fastlåst. Frustrationen, desperationen, det mattar ut en. Suicidet går jämsides med begäret att fly, att leva. Det är en kamp att erövra förståndet, bara att erövra det, och fortsatt kamp att använda det. Men det är den mest grundläggande förutsättningen för att leva och för att fly. Bara fungerande hjärnor producerar liv. Med förståndet måste man inom sig skapa en impuls till kamp och kunskap som driver en till att leva på ett sätt som är oemotståndligt och förstärker begäret att leva och dess glädje. -- Först är det tankarna som håller mig vaken långt in på natten. Tröttheten kommer, sedan rubbas alla kroppens rytmer. Hunger, huvudvärk, muskelryckningar, tics... Tankarna har sina tider och världen sina, kroppen hamnar emellan. När jag vunnit tillbaka kroppen vet jag att jag tagit ett avgörande steg i flykten. --

Bara tre timmar till jag återigen ska tillbaka till fabriken. Ord kan inte beskriva mitt hat.

1 SEPTEMBER. Bakslag för flyktförsöket. Staten försöker strypa försörjningen. Uppgifter saknas, säger de, därför antas värsta möjliga. Första tanken var suicid snarare än motstånd. Men jag ska inte låta våldet beseгра mig. Om jag inte lyckas göra motstånd mot staten har jag en liten reserv med besparingar. Den räcker inte långt, men ger lite andningsutrymme. Ofriheten gör sig tydlig. Liv utan reserver, utan frihet. Men än ger jag inte upp. Hopplösheten kommer först, men med tiden kommer hatet och med det motståndet. De jävlarna ska inte stoppa min flykt, jag ska klara det. -- Ett djupt andetag, slutna ögon, lite tid. Och hatet växer. Och beslutsamheten. Flykttillståndet för mig närmare beslutsamheten. Bara det är en seger.

3 SEPTEMBER. Försöker dra upp linjerna för en ny vardaglig rutin. Fortfarande flera okända faktorer och aspekter som kan komma att omkasta hela planeringen, men vissa ramar behövs att börja från. Fabrikslivets rutiner och mönster sitter fortfarande djupt inristat. Dagarna börjar en viss tid och slutar en viss tid. Rörliga gränser fungerar inte för den här kroppen. Det är samma med platserna. De är fixerade och ska inte blandas. Relativiseringen måste motarbetas till varje pris! Men det är inte utan problem, för skolan är inte tyst. Inte ens där det ska vara tyst är det tyst. Inte tillräckligt tyst för att den här kroppen ska kunna koncentrera sig. Det här kan ta tid. -- Det är mest unga i klasserna och i korridorerna, och inga före detta fabriksarbetare har identifierats. Det kan också ta tid. Dessutom säger de att hälften ändå inte kommer vara kvar mer än ett år. -- Tycker mycket om att strosa omkring i biblioteket och lära känna böckerna.

5 SEPTEMBER. Flykten är en källa till ny kunskap. Men inte alltid den kunskap man hoppades på. I flykten, eller precis vid steget innan flykten, finns en förhoppning och fantasi, en slags

förbindelse med framtiden, om vad man flyr till. Till viss grad, men bara en viss, är flykten bestämmande, det vill säga ens egna agerande påverkar miljön man tränger in i. Men man har, såklart, aldrig fullständig kunskap om miljön man tar sig in i. Också skolan är en trängd miljö. Inte så trängd som fabriken, men fortfarande trängd. Också i skolan måste man kämpa för att skapa utrymmen, andrum. Medkonspiratörer behövs. Men fortfarande är de anonyma. Det verkar som att alla lämnar skolan så fort de har möjlighet. -- Är trött på teorin, på orden. Vill ha färg och känsla. Det är kanske skolan som påverkat mig. Är inte van vid böckerna hela dagarna så nu vänder jag mig till bilderna så fort jag kommit hem. Vill måla, inte skriva. Måla. Dra linjer, färger, utan gränser och regler. Är trött på teorin.

Året på bilfabriken

En fabrik är en fabrik, då som nu. Man känner igen sig i betongen, gråheten, oljuden. Banden. De satans banden. Motsatsen till liv. Ingen som verkligen stod fri skulle sätta sin fot i en fabrik. Inte om du verkligen var fri. Vissa vill dit, ja, vissa är till och med desperata för att få komma in i fabrikena. Men det är inte för att de tror att det finns liv därinne, det är för att något jagar dem utanför. Svälten, osäkerheten, eller annan ondska. Ingen som verkligen har ett val kommer att välja fabriken.

Det är, till en början, svårt att förstå varför Robert Linhart ville in i fabriken. För att "etablera" sig bland proletärerna, detta främmande folk, och delta i deras kamp, den mytiska klasskampen. Det är så han förklarar det. Han gör det efter Händelserna. Efter det uppror somliga av oss säger markerade slutet för den gamla föreställningen om proletariatet. Men Linhart och hans kamrater såg det som ett nederlag. Det var ett nederlag för att det inte var proletärernas uppror, inte till en början i alla fall, och när de väl reste sig kvästes de av förrädarna, av de gula fackföreningarna och stalinisterna. Därför ville de in, "nyproletärerna". In i fabrikena för där finns den riktiga kampen, det är där revolutionärerna måste vara för att organisera och agitera. – Illusioner.

Förbannade illusioner.

Fabriken är ett maskineri som dödar liv. När du stiger in i fabriken bryts du ner. Det monotona, det mekaniska, den sakta men ofrånkomliga pressen från banden, den maskiniska rytmen, nedbrytningen av liv. Linhart förstår det dag ett. Det är omöjligt att inte göra det, för det präntas in i sinnet, ofrånkomligt. Linhart skriver: "ett utnötningskrig mellan döden och livet." Linhart är en av få som beskriver det. Det var därför han ville in i fabriken, för så få berättar om det, hur det egentligen är. Han trodde att det är där kampen äger rum, den verkliga och avgörande kampen. Inte studenternas fåfänga spektakel. Linhart ville in för att kunna radera murarna. Bara arbetarna är starka nog, inbillade han sig. Men han märker fort av utnötningskrigets effekter på kroppen. Månader går utan att något händer. Så är det alltid. På utsidan, som innan man hamnat i fabriken eller under ledigheterna då man för ett tag vänjer sig vid en annan vardag, då kan det kännas självklart; det måste göras, så och så går vi tillväga. Men inne i fabriken är det aldrig så. Arbetarna är inte homogena. Var och en har sin historia. Och alla vill inte,

sorgliga tanke, rasera murarna och hänga chefen. ”Hur ska jag kunna orientera mig i denna fängseliknande värld” frågar sig Linhart. Förutom den kroppsliga utmattningen: den trängda tiden. Förutom den trängda tiden: isolationen. Hur ska man kunna ta sig ur detta? Det går inte att bara ge sig in i fabriken och börja slåss. Du fångas direkt. Först gäller det att överleva fångenskapen. Sedan gäller det att hitta de andra som drömmer om eld och uppror.

Då, när Linhart var i fabriken, då hittade de varandra. Fabrikerna var större. Drömmarna var fler. Dessutom visste fortfarande människor vad en strejk var för något. Så är det inte nu. Mycket är sig likt i fabriken: gråheten, oljuden, trängdheten, tristessen och stressen, sviniga minibossar och faktiskt också arbetarnas ilska. Men arbetarna slåss inte nu som då. Linharts berättelse sträcker sig över ett år. Under det året är det inte bara Linhart själv som ”etablerar” sig, de etablerar en baskommitté, de har också etablerat kontakter i hela fabriken, och de strejkar, i flera veckor! De gör det faktiskt, det händer, ett försök att, om inte rasera murarna, så slå några sprickor i dem. Det slutar i nederlag och besvikelse. Men Linhart kan ändå skriva:

”Med all flygbladsutdelning, alla våra små verkstadsmöten, alla sammanträden med baskommittén, alla feberaktiga taktikdiskussioner var denna propagandamånad när allt kom omkring en månad av lycka.”

En månads lycka under ett år i fabriken, även om det slutar i nederlag, så är det oändligt mycket mer än de decennier av isolation och passivitet i fabriklivet som följt därefter. Nu är det ingen som talar om strejk, och verkligen inte om revolution. På något informationsmöte har kanske någon från facket nämnt det ordet. Strejk. Det besvaras med några leenden och något skämt. Sedan är det glömt. Vi vet inget om strejker. Sådant händer inte längre. Det enda som ibland strejkar är maskinerna, när de går sönder. Arbetare strejkar inte. Inte i fabrikerna. Vissa, förmodligen försvinnande få, separerade av evigheter, drömmer kanske fortfarande samma drömmar. ”Vi ska bryta sönder fabriken murar för att låta ljuset och världen komma in.” Men sen? Efter raset? Det är som om Linhart bara menar det som en metafor. ”Vi ska organisera vårt arbete, vi ska producera andra föremål, vi ska alla vara lärda och svetsare, författare och jordbrukare. Vi ska förjaga alla fördummande rutiner.” Som om fabrikerna ska stå kvar. Som om vi

fortfarande skulle vilja gå in där, i fabriker nu med betongmurarna målade och slaveriet demokratiskt. ”En fantastisk gryning.” Eller ett helvete.

Men det finns grader i helvetet, det gör det. Nu jobbar vi inte lika länge, fastän det fortfarande gör ont i fötter, axlar, händer, ryggar. Vi andas inte in kemikalier längre. Inte lika mycket i alla fall. Ledningen vill framställa fabriken som miljövänlig – en vidrig lögn. Vi har bättre verktyg nu. Enklare, lättare, ergonomiska. Och inte minst effektivare. Fabriken knäcker fortfarande ryggar och själar. Men det är lite bättre nu. Några grader mildare i helvetet.

Men vi vill fortfarande ut. Fabriken är motsatsen till liv. Ingen som verkligen vore fri, skulle välja fabrikslivet, för det är inte ett liv. Livet börjar först när vi stiger utanför fabriken, om det så är för att gå på semester, för att vi fått sparken eller för att vi har raserat murarna och bränt ner resterna.

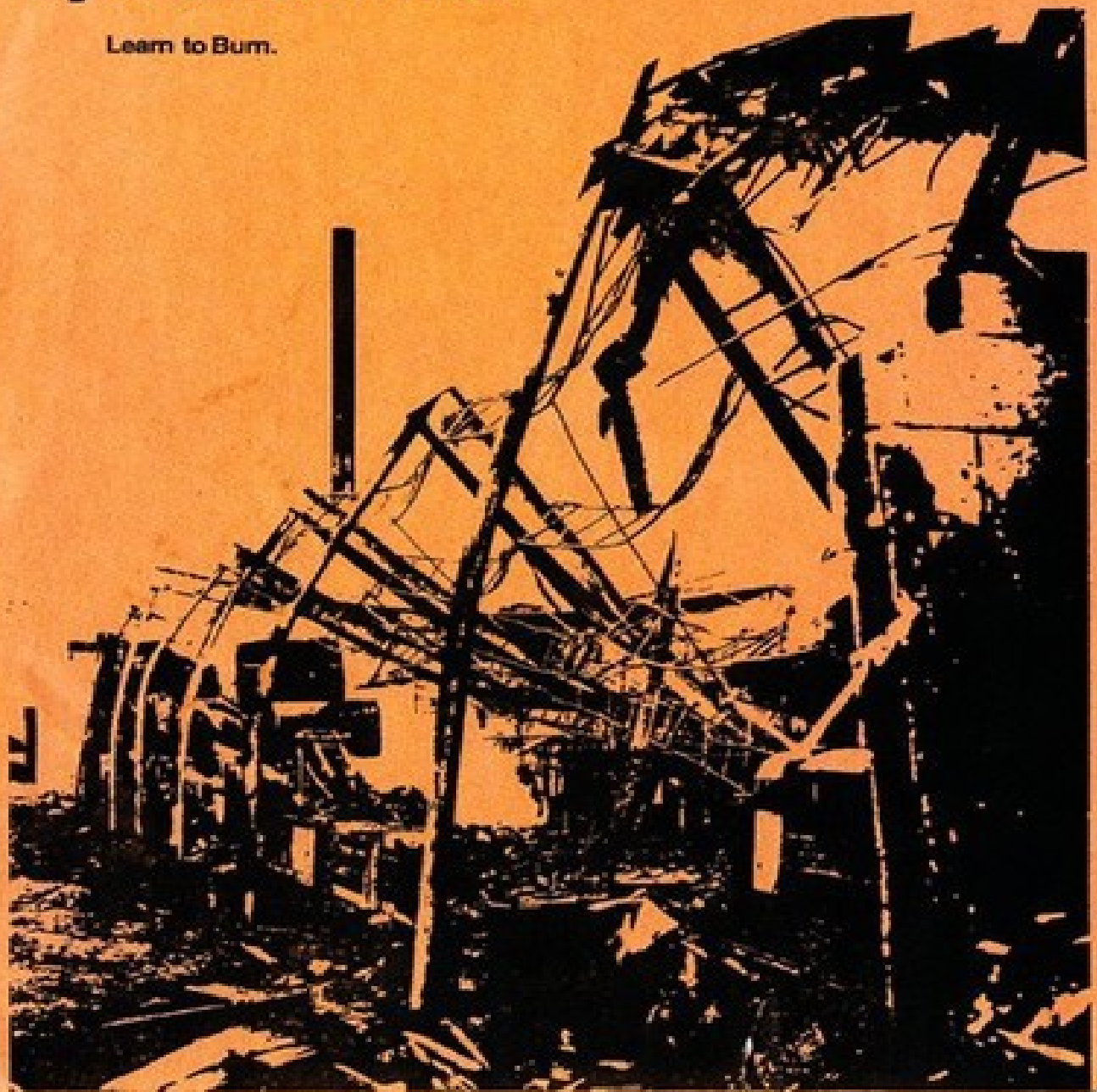
”För knappt en kvart sen pågick bilproduktionen för fullt, tolvhundra personer slavade i larm och unghetta.” Sedan tystnaden. Arbetarna avlägsnar sig. Ingen är kvar. Väntar på bussen.

”Flickor går förbi i lätta klänningar. Solen slår hårt. Färgerna, semestern.”

**factories don't
burn down
by themselves...**

**they need help
from you.**

Learn to Burn.

Far. Vad ska jag säga? Vi brukar inte prata så mycket. Vi är mycket lika på det sättet. Jag vet inte vad jag ska säga. Det är svårt. Jag vet att du tycker samma. Du vet att jag skriver mycket och att jag föredrar det skrivna framför talet. Alla böcker och utskrifter, du har sett men inte brytt dig så mycket. Så har det nästan alltid varit, vi har skött oss själva och inte lagt oss i varandras intressen. Jag är säker på att du förstår, att det här är enklare för mig, och också för dig, om du kommer att få läsa detta. Vi vet inte nu. De säger att det är allvarligt. Jag vet inte vad det betyder. Du är nedsövd och vi vet inte om du kommer att vakna. Det är svårt att förklara hur det känns. Jag undrar hur du känner, om du gör det. Det är svårt. Svårt på så många sätt. Svårt att skriva, men att tala om det vore omöjligt. —

* * *

Det är redan över. Det gick så snabbt, jag fattade inte. Medan jag var på väg. Du hade lämnat, innan jag kom. Det var redan över. Du är inte kvar. Jag såg dig, din magra kropp tomma mun, skuggan kvar, inte du, inte du, inget kvar. De andra, jag vill inte. — Gradvis, med små små proppar, släcktes medvetandet ut. Ingen kraft kvar, helt uttömd, inget kvar. Det var något ovanligt som gjorde det, sa de, inte mycket att göra åt, det fanns inget kvar, för att stå emot. Du hade kämpat länge, nu fanns inget kvar. Jag hoppas det var ett utslocknande inte en smärta, jag tror du har fått vila nu. — Far, jag tror vi var ganska lika. Andra kanske inte såg det, men jag såg det i de små gesterna, i rösten – vi trivdes inte med de andra. Vi ville ha vårat. Inget krångel. Inte alla de andra, bara det lilla, det vanliga, en vardag. Du såg det i mig, det är jag helt säker på, jag märkte det. Har jag alltid varit likadan? Jag minns inte, det är nästan blankt. Men du visste, om jag alltid varit eller om jag förändrats. Du kände din son, det vet jag. Men jag minns inte barndomen, hur jag var och hur du var, jag minns inte det. Jag saknar det. Och nu... Vi pratade inte mycket, men nu, nu kommer vi aldrig kunna prata igen, och jag vill veta. Jag saknar dig. — Hur ska jag klara mig nu. Du var alltid där. Varje dag. Vi sågs varje dag. Du var alltid där. I fabriken. Alltid där, inte längre. — Bilden jag har, jag hatar den, bilden av dig och fabriken. Du och jag och fabriken. Jag hatade det, jag ville bort, och jag hatar att du är kvar i bilden, fast i fabriken, att du aldrig kom ifrån, att jag har kvar den längst fram fastpräntad över allt annat. Inte en månad kvar, så nära, så jävla nära, och du skulle få lämna fabriken, du skulle få ge mig en ny bild, vi skulle båda ha lämnat fabriken. Jag hatar det. Du har blivit tagen ifrån mig. — Jag har nästan lyckats fly. Du skulle bli stolt, det vet jag. Du tyckte nog om att ha mig där men också att du verkligen önskade att jag skulle klara av att ta mig därifrån, nu när du också skulle få lämna fabriken. Och jag har nästan lyckats, det är så lite kvar nu, bara slutspurten. De sista tentorna kvar bara, de ska jag klara, de måste jag klara, och sedan är jag fri från fabriken. Sedan ska jag inte återvända. Inget mer fabriksliv, inte för någon av oss. Du skulle bli stolt, det vet jag, du skulle bli stolt över att jag lyckats fly, för du hatade också fabrikslivet innerst inne, precis som jag, det tror jag. Du trodde kanske inte på något annat, och du ville bara uthärda, med så lite krångel som möjligt, till pensionen. Men hade du fått bli fri från fabrikslivet så skulle du lyssna till orden jag kastar mot fabriken, det tror jag. Inget mer krångel. Inga fler skyldigheter. Fri från fabriken, då skulle du

lyssna, det tror jag.

* * *

Känner i bröstet och i ryggen den där känslan när man vill sträcka på sig, inte trötthet men vid trötthet. Jag kunde sova ändå, och nu den känslan. Jag gråter inte nu. Nu ett slags lugn. Det är ett halvt dygn sedan du lämnade. Ingen pina längre. Nu är din smärta och din oro över. Jag kan skriva utan att det gör ont. Det är skönt att skriva. Lättande, lugnande.

Du måste förlåta men jag blir inte av med bilden, och den gör mig arg, så arg. Du skulle inte gilla det. Inget krångel, ingen uppmärksamhet, låt det bara vara och uthärda. Så ville du ha det. Du skulle inte gilla det, men jag kan inte släppa det och jag blir arg. Jag klarar inte av att hålla den inom mig, jag måste få ut den, ilskan, ursinnet. En gång hade du den också, en del av den i alla fall. Du har nämnt det, nästan skrytsamt, alla böckerna du hade, att du minsann tagit ställning. Men inte nu längre. När jag glidit in på det, nämnt mina böcker, då sa du ingenting. Varför? Det hade jag viljat veta. Vi var kanske på olika nivåer, och du tyckte kanske jag pratade förbi dig. Så kan det ha varit. Jag ångrar det. Eller så var det kanske du som ångrat dig, ditt gamla ställningstagande. Men du förklarade aldrig. Och jag tror inte det. Du sa att arbetare röstar alltid rätt. Och visst tyckte du att jag skulle in och försöka påverka facket. Jag tror inte att du ångrat ditt gamla ställningstagande. Men jag tror att du gav upp. Jag har inte gett upp. Och jag tänker inte uthärda. Jag ska släppa ut ilskan. Jag tror du skulle förlåta mig.

Minnesbilder är inte liv, såklart, jag vet det. Men ofrånkomligen är det så vi minns. Vardagen jag minns, den med dig, är de tidiga mornarna, betongen, ljusrören, maskinernas ljud, stressen och tristessen, och korta kvällar av trötthet. Alltid för korta. Du kollade på tv. Fotboll nästan varje dag. Jag läste. Den korta tid vi hade, jag minns den som trängd och frustrerad. För dig var det kanske annorlunda. Bilder är bilder och inte liv. Mina visar kanske för mycket av vissa sidor och för lite av andra. Det var, hursomhelst, så du var för mig. Du var min far. Vem du var för andra, det vill jag veta. Och vem du var för dig själv, jag antar att det är för sent nu.

Livets slut definierar inte livet, såklart, jag vet det också. Men det är de sista åren jag har. År av tystnad. Denna stereotypa, manliga tystnad. Om det är någon som skulle förstå min tystnad, så är det du.

Jag skriver, för det är svårt att tala, och för att orden som är skrivna finns kvar. Jag saknar dig.

Fukten är tillbaka. Kriget har börjat. Gråsuggorna; mina dagliga fiender. Jag kommer inte att ge upp utan en fight. Ni ska dö, jag ska krossa er. Varje morgon kryper ni omkring längs väggarna, tror ni är osynliga. Era fånar! Jag ser er direkt, det första jag gör! Och jag krossar er, med tummen, krossar era små äckliga kroppar, och spolar ner er. Ni har inte en chans. En och en, har ni inte en chans.

Är det ett utnötningskrig ni vill ha? Jag ger inte upp, fatta det. Så fort

ni visar er kommer ni krossas. Krossas! Under tummen, utan någonstans att fly, utan nåd! Haha! Ni är så löjliga, med era små antenner, frenetiskt sökande, försöker fly! Men ni kommer inte undan! Ni kommer inte vinna, fattar ni inte det? Ni har inte en chans. Det är ingen match att krossa er, med era små insektssteg, i full fart, ni kommer inte undan!

Jag har sett i städskrubben, i ena hörnet, flera av er, döda. Ihjältorkade. Chanslösa. När ska ni lära er? Ni har ingen chans här. Försvinn härifrån! Jag ska sluta spola ner er. Ni ska se era systrar och bröder, döda, överallt. Ihjältorkade, krossade. Försvinn, och kom inte åter! Fattar ni inte! Ni kommer att dö! Jag ger inte upp!

Det här är efter betongen, oljudet, det sterila ljuset. Det är efter flykten. Andrum, lugn, och saknad. Du är inte här, längre. Gräset växer, buskar dör, vattnet i dammen är grumligt. Det förfaller, långsamt.

Sensommar. Du är inte här, något mer. Vad som skulle göras, och vad som kunde göras – tankar som far medan jag går, i gräset, bland buskar, vid dammen, i vinden.

Det är större än jag insett men igenvuxet, förfallet. Det finns arbete att göra. När du var här var det ditt. Din jord, din trädgård, ditt arbete, ditt ansvar. Du gjorde det. Inte så mycket som behövdes. Du väntade på pensionen, så nära.

Saknad, lugn, långsamt andrum. Möjligheterna. Tänker på möjligheterna. Gräset mjukt under fötterna, buskarna och träden vilda och döljande, vattnets sorl från bäcken och vinden i träden. Det är något för efter flykten. Ett annat arbete, nu mitt att sköta, vildvuxet att tämja, en trädgård att vårda, odla, och dölja sig bakom. En retreat. Ett andrum.

En plats med långsammare tid. Tid att odla jorden och trädgården. Odlar personligheten. Stort ansvar och många möjligheter ligger framför. Det är livet, tänker jag. Mycket arbete och stort ansvar, men också fullt av möjligheter, till lugn, glädje och njutning lika mycket som sorg och förtvivlan. Så ska livet vara, tänker jag. Det måste ha platser med långsammare tid.

Det igenvuxna borta i hörnet, där bäcken och stenvuren möts, där gräset och träden tagit över, det fångar min blick. Det var helt glömt. Helt gömt! Har inte sett det på så länge. Där vill jag arbeta. Klippa ner, såga ner, rensa upp, bygga upp. Göra i ordning. Skapa en avskild plats där jag kan odla. Jorden och personligheten. Träna kroppen. Läs poeter och tänkarna. Blunda och låta en bris av frisk luft dra över kinderna. Skriva orden som kommer. Kanske måla, varför inte!

Går runt och runt. Det är stort. Mycket jord. För mycket för någon enda. Du klarade inte av det själv, det är tydligt nu. Du längtade efter pensionen såklart. Då kanske, då skulle det finnas tid. Men du var också svag. För svag, tror jag. Innan du blev svag var jag det. Då var jag här. Då gav du mig en plats här. Men tänk vad vi skulle ha kunnat göra. En plats där borta i hörnet, där bäcken och stenvuren möts, en

plats för mer andrum. Så mycket som skulle kunna ha gjorts. När jag var svag, när du var svag. Det är förlorat nu.

Vi hade behövt det båda två, en plats med långsammare tid. Den här världen gjorde mig svag, och stal din sista tid. Jag kunde fly, och komma tillbaka, men för sent. Din tid kortades ner, för mycket, så att inget fanns kvar.

Sätter mig, i solen, sen och varm, skriver, om saknad och möjligheter, om sorg och vägval i livet och beslut. Vi har båda blivit bestulna och missat möjligheter. Men allt är inte förlorat. Och alla förluster betyder inte bara mindre val och mindre möjligheter. Kanske hade jag aldrig stått här och tänkt vad som kunde ha varit och fortfarande kan bli.

Jag ska nog börja röja, sätta igång. Skapa en plats med långsammare tid. Vi behöver alltid långsammare tid. För att överleva och för att tänka en annan och odla en annan tid.

stum gest	3 - 21
Det här är slutet på allting. Det finns ingenting kvar. Det är över.	22 - 23
Fukt och coola minnen26 - 31
<i>Människans revolt</i>36 - 37
<i>Övervakning och straff</i>	40 - 43
<i>Imperiet</i>	54 - 59
<i>Glöm Foucault</i>64 - 66
3 maj68 - 70
<i>Början på slutet</i>71
Isolation och överlevnad	72 - 77
Journal84 - 91
<i>Året på bilfabriken</i>92 - 94